រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

ការលើកកម្ពស់ភាពសុខដុមនៃសង្គមមនុស្ស

Promoting Harmony of Human Society

ឈត ប៊ុនថន

និក្ខេបបទបណ្ឌិតទស្សនវិជ្ជា

ឯកទេស ៖ ទស្សនវិជ្ជា

២០១២

Scanned by CamScanner

រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

ការលើកកម្ពស់ភាពសុខដុមនៃមនុស្ស

Promoting Harmony of Human Society

ឈត ប៊ុនថន

និក្ខេបបទបណ្ឌិតទស្សនវិជ្ជា

ឯកទេស ៖ ទស្សនវិជ្ជា

សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ៖ បណ្ឌិតសភាចារ្យ ខ្លូត ធីតា

២០១២

មាតិកា

ទំព័រ

ការឧទ្ទិសស្នាដៃ ---iv
សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ ---v
អំណះអំណាង ---vi
អក្សរកាត់ --- vii
មូលន័យសង្ខេប ---ix
សង្ខេបនិក្ខេបបទ ---xiii
អារម្ភកថា --- xxxvii

សេចក្តីផ្តើម

១. លំនាំបញ្ហានៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវ--- ១
២. ចំណោទបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ --- ២
៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ --- ២
៤. ដែនកំណត់ និងវិសាលភាពនៃការស្រាវជ្រាវ--- ៣
៥. វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ --- ៣
៦. សារសំខាន់នៃការស្រាវជ្រាវ ---៤
៧. រចនាសម្ពន្ធនៃការស្រាវជ្រាវ ---៤

ជំពូកទី១
ទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ និងភាពសុខដុម

១.១ ទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ ---៦
១.២ សាកលភាពនៃសីលធម៌ --- ១៧
១.២.១ សេចក្តីប្រកាសឆ្ពោះទៅរកសាកលភាពនៃសីលធម៌ ---------------------------------------២១
១.២.២ ការណែនាំសំខាន់ៗទាំងបួនដែលមិនអាចបដិសេធបាន ----------------------------- ២៨
១.៣ ភាពសុខដុម ---៣៥
១.៣.១ មូលដ្ឋាននៃការកសាងភាពសុខដុម ---៣៨

ក. សាសនា -- ៣៨
ខ. ទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណី -- ៤៩
គ. ច្បាប់ -- ៥១
ឃ. សិទ្ធិមនុស្ស --- ៧៨
ង. សីលធម៌ -- ៨១
ច. នយោបាយ --- ៨៦
១.៣.២ សារសំខាន់នៃភាពសុខដុម -- ៨៨

ជំពូកទី២
ការលើកកម្ពស់ភាពសុខដុមរបស់សង្គមមនុស្ស

២.១ ភាពសុខដុមនៃសង្គមមនុស្សតាមរយៈផ្លូវកណ្ដាល ------------------------------ ៩០
២.១.១ បញ្ញត្តិស្ដីពីសីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាលក្នុងបរិបទសង្គមខ្មែរ -------------------------- ៩០
២.១.២ សីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាលក្នុងទស្សនវិជ្ជា -- ៩៤
២.១.៣ សីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាលក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ------------------------------------- ៩៨
២.២ ផ្លូវកណ្ដាលក្នុងបរិបទអប់រំ --- ១០៥
២.២.១ ទ្រឹស្ដីឯកការូបនីយកម្មនៃការអប់រំ --- ១០៥
២.២.២ ទស្សនវិជ្ជាអប់រំព្រះពុទ្ធសាសនា -- ១១៤
២.២.៣ ទស្សនវិជ្ជាអប់រំរបស់ទស្សនវិទូនិងនិកាយមួយចំនួនទៀត ------------------------ ១២០
២.២.៤ ការវាយតម្លៃទ្រឹស្ដីអប់រំផ្អែកលើគំនិតឯកការូបនីយកម្ម ---------------------------- ១៤២
២.៣ ផ្លូវកណ្ដាលក្នុងការគ្រប់គ្រងរដ្ឋ --- ១៤៦
២.៤ ផ្លូវកណ្ដាលក្នុងបរិបទពាណិជ្ជកម្ម -- ១៧៣
២.៥ ភាពសុខដុមតាមរយៈយន្តការមូលដ្ឋានផ្សេងទៀត ------------------------------- ១៧៥
២.៥.១ អង្គការសហប្រជាជាតិ --- ១៧៥
២.៥.២ អង្គការសន្ធិសញ្ញាអាត្លង់ទិកខាងជើង --- ១៧៨
២.៥.៣ សហភាពអឺរ៉ុប -- ១៨០
២.៥.៤ សមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ -- ១៨២
២.៥.៥ តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ -- ១៨៧
២.៥.៦ ស្ថានទូត -- ១៩០
២.៥.៧ អង្គការសិទ្ធិមនុស្ស -- ១៩៣
២.៥.៨ សភាសាសនាពិភពលោក -- ១៩៧
២.៥.៩ សហព័ន្ធសន្តិភាពសាកលលោក --- ២១០
២.៥.១០ រង្វាន់ណូបែលសន្តិភាព -- ២១៤

ជំពូកទី៣
សុខដុមនីយកម្មក្នុងសង្គមខ្មែរ

៣.១ កម្រិតបុគ្គល --២២១

៣.១.១ កាតព្វកិច្ចចំពោះខ្លួនឯង--២២២

៣.១.២ កាតព្វកិច្ចចំពោះអ្នកដទៃ ---២២៥

៣.១.៣ កាតព្វកិច្ចចំពោះបរិស្ថាន ---២២៦

៣.២ កម្រិតគ្រួសារ --២៣៥

៣.២.១ ករណីយកិច្ចរបស់គូស្វាមីភរិយាចំពោះគ្រួសារ --២៣៦

៣.២.២ សិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់ឪពុកម្ដាយចំពោះកូន ---------------------------------------២៣៧

៣.២.៣ អំណាចគ្រួសារ ---២៣៨

៣.២.៤ កាតព្វកិច្ចរបស់កូនចំពោះឪពុកម្ដាយ---២៣៩

៣.៣ កម្រិតស្ថាប័នរដ្ឋ ---២៤០

៣.៣.១ ស្ថាប័ននីតិបញ្ញត្តិ ---២៤១

៣.៣.២ ស្ថាប័ននីតិប្រតិបត្តិ ---២៤៣

៣.៣.៣ ស្ថាប័នតុលាការ ---២៤៨

៣.៤ ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ --២៥១

៣.៥ វិស័យឯកជន ---២៥៣

៣.៦ វិស័យសង្គមស៊ីវិល ---២៦៣

៣.៧ វិស័យសាសនា --២៦៧

៣.៨ គណបក្សនយោបាយ ---២៧៣

៣.៩ កត្តាមូលដ្ឋានដែលនាំឱ្យសង្គមខ្មែរមានទំនាស់ និងដំណោះស្រាយ-------------------------២៧៨

៣.៩.១ កត្តាមូលដ្ឋានដែលនាំឱ្យសង្គមខ្មែរមានទំនាស់--២៧៨

៣.៩.២ យន្តការដោះស្រាយទំនាស់ក្នុងសង្គមខ្មែរ --២៨២

សន្និដ្ឋាន --២៩៣

គន្ថនិទ្ទេស --៣០៥

ឧបសម្ព័ន ---៣១៣

សទ្ទានុក្រម --៣២៦

មូលន័យសង្ខេប

បើទោះបីជាមានការប៉ុនប៉ងនានារបស់ទស្សនវិទូ សង្គមវិទូ និងអ្នកប្រាជ្ញដទៃទៀតដើម្បីស្វែងរកមធ្យោបាយនានាឆ្ពោះទៅរកសន្តិភាព សន្តិសុខ សណ្តាប់ធ្នាប់ យុត្តិធម៌ ការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនិរន្តរភាព និងការចុះសម្រុងគ្នាក៏ដោយ ក៏ភាពសុខដុមសាកលយូរអង្វែងនៅតែមិនទាន់ទទួលបានជោគជ័យពេញលេញតាមបំណងប្រាថ្នារបស់មនុស្សនៅឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ដោយសារតែអំពើអសីលធម៌ អំពើអមនុស្សធម៌ ការលោភលន់ និងការប្រកួតប្រជែងស្ទើរគ្រប់វិស័យដែលមិនផ្អែកលើគោលការណ៍សីលធម៌ នាំឲ្យសង្គមមនុស្សទាំងមូលលេចឡើងនូវសភាពបែកបាក់សាមគ្គី ការដណ្តើមអំណាច ការដណ្តើមទ្រព្យសម្បត្តិ ការដណ្តើមទីផ្សារ សង្គ្រាម ការរត់ប្រណាំងសព្វាវុធ។ល។ ដែលមហិច្ឆតាទាំងនេះនិងចន្លោះនៃមនោគមវិជ្ជានយោបាយផ្ទុយគ្នា បានរុញច្រានសង្គមមនុស្សឲ្យធ្លាក់ទៅក្នុងសង្គ្រាមរ៉ាំរ៉ៃ និងទទួលរងការខ្ទេចខ្ទាំទាំងផ្នែកហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវន្តនិងស្មារតី ហិនហោចទ្រព្យសម្បត្តិ និងបាត់បង់អាយុជីវិតមនុស្សរាប់លាននាក់នៅពាសពេញពិភពលោក។

ដោយពិនិត្យឃើញបែបនេះហើយ ទើបជំរុញឲ្យខ្ញុំជ្រើសរើសយកប្រធានបទមួយដែលមានចំណងជើងថា៖ «ការលើកកម្ពស់ភាពសុខដុមនៃសង្គមមនុស្ស»មកសិក្សាស្រាវជ្រាវ។ ការលើកឡើងនូវប្រធានបទនេះគឺមានបំណងរួមចំណែកក្នុងការស្តារឡើងវិញនូវតម្លៃសីលធម៌ និងរកឲ្យឃើញនូវចំណុចរួមនៅក្នុងនិយាមសង្គមផ្សេងៗ ដើម្បីលើកកម្ពស់ភាពសុខដុមសាកលនៅក្នុងសង្គមមនុស្ស។ ភាពសុខដុមសាកលគឺជាគោលបំណងសំខាន់បំផុតរបស់សង្គមមនុស្ស ដែលទស្សនវិទូ សង្គមវិទូ និងមនុស្សទូទៅដែលស្រឡាញ់សន្តិភាព សន្តិសុខនិងអភិវឌ្ឍន៍ ខិតខំស្វែងរកតាំងពីយូរយារណាស់មកហើយរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន។ ការស្វែងរកនេះទើបតែទទួលបានជោគជ័យស្តួចស្តើងប៉ុណ្ណោះ ដែលមិនទាន់សមស្របនឹងបំណងប្រាថ្នារបស់សង្គមមនុស្សទាំងមូលនៅឡើយ ដោយសារតែមានឧបសគ្គជាច្រើនដូចជា ភាពមានះ ភាពជ្រុលនិយម ឬភាពដាច់ខាត ភាពល្ងង់ខ្លៅ និងការលោភលន់របស់បុគ្គល ឬនិកាយនីមួយៗ និងការមិនឲ្យតម្លៃលើសារសំខាន់នៃភាពសុខដុមសាកលជាដើម។ ហេតុនេះហើយបានជាភាពសុខដុមសាកលនៅតែជាប្រធានបទមួយយ៉ាងសំខាន់ និងរឹតតែចាំបាច់ថែមទៀតនៅក្នុងសម័យសាកលភាវូបនីយកម្ម ដែលពិភពលោកទាំងមូលកំពុងរត់ប្រណាំងខាងសម្ភារ បច្ចេកវិទ្យា សេដ្ឋកិច្ច ចំណេះដឹង ប្រណីតភាព និងការប្រកួតប្រជែងលើវិស័យផ្សេងៗទៀត មានជាអាទិ៍ ការប្រកួតប្រជែងខាងយោធា នយោបាយ សព្វាវុធ ការដណ្តើមធនធានធម្មជាតិ វត្ថុធាតុដើម និងទីផ្សារ ជាដើម។ បច្ចុប្បន្នដោយសារតែកង្វះភាពសុខដុមសាកលនេះហើយ បានជាយើងសង្កេតឃើញលេចឡើងនូវបញ្ហាជាច្រើនរាប់មិនអស់ ដូចជា អំពើហិង្សានៅក្នុងគ្រួសារ ជម្លោះផ្សេងៗនៅក្នុងសហគមន៍ជាតិនិងអន្តរជាតិ មានដូចជាជម្លោះបញ្ហាព្រំដែន ជម្លោះសាសនា ជម្លោះវប្បធម៌ ជម្លោះសេដ្ឋកិច្ច ជម្លោះនយោបាយ ការរើសអើងជាតិសាសន៍ ការរើសអើងភេទ ការរើសអើងពណ៌សម្បុរ និងការរើសអើងមនោគមវិជ្ជា ជាដើម។ កត្តាទាំងនេះបានជំរុញឲ្យទស្សនវិទូ សង្គមវិទូ និងអ្នកប្រាជ្ញដទៃទៀតដែលស្រឡាញ់សន្តិភាព សន្តិសុខ ភាពចុះសម្រុងគ្នានិងការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនិរន្តរភាព ខិតខំរិះរកវិធីផ្សេងៗដើម្បីឆ្ពោះទៅរកសុខដុមនីយកម្មសាកល។

ABSTRACT

Even though philosophers, sociologists, and other scholars have tried to find the ways forwards peace, security, social order, justice, and sustainable development, however, long global harmony does not completely succeed and respond to our desire yet. In contrast, because of immoral actions, inhuman acts, greed, and competition of almost fields do not base on moral principles cause the whole human society appears of the break up of social solidarity, deputing for power, wealth, marketing or clients; in addition the world spread of wars and weapon race, etc.; which these ambition and the current of the opposite political ideologies cause the entire human society faces with wars for long time, and damages of physical and spiritual infrastructures, destroy the wealth, injure and kill millions people in the world.

The situation and feature have been mentioned above encourage me to choose the topic of "PROMOTING HARMONY OF HUMAN SOCIETY" for my PhD research. The purpose of this research is to contribute in rebuilding the moral value and find out the common elements in the social norms for promoting global harmony in the total human society. Global harmony is the most important for human society which philosophers, sociologists, and other people who love peace, security, and development have attempted to find out since long time until now. Up to the present this purpose does not significantly achieve and respond to the society's aspiration. This for the reason that many obstacles such as personal arrogance, extreme, ignorance, and selfish in the term of individual and social group; in addition because of most people do not encourage the significant of global harmony.

So, the global harmony is still the fundamental topic and it is more necessary in the globalization that the world faces with the contesting of materials, technologies, economics, knowledge, richness, and other competition in the fields of politics, military, weapon, natural resources, raw materials, and marketing or customers. In the present, because of the lack of global harmony we have seen innumerous problems happen in the world like domestic violence, national community conflicts and international community disagreements related to borders, religions, cultures, economics, politics, discrimination, and ideologies. These problems have persuaded philosophers, sociologists, and other scholars who love peace, security, sustainable development and harmony do their best to search for the ways forward global harmonization.

According to the philosophical analysis we can conclude that there are some ways that has been used for harmonizing human society as whole such as practice of customs, traditions, religions, laws, and morality etc. These means have been used for long time; nevertheless, human society's harmony has not been significantly complete yet because these methods tend to individual, bias, and extreme. Furthermore, sometime, harmonizing of one group or one nation is achieved by exploration, threatening, aggressing over another group or nation. This kind of achievement does not accordance with philosophical reasoning and wisdom. The reason why human society does not significantly obtain the global harmonization is because of the global basic norm or standard has not been find out and the lack of unity in practicing this global basic norm in coexistences. The global basic norm or standard is called global ethic; apart from this we also have practice the middle way and human rights as well.

Under the consideration of this situation, promote me as a person who interested in global peace and sustainable development to choose my topic mentioned above in order to check, analyze, criticize and valuate social norms like customs, traditions, religions, moralities and other laws in order to select the strength, weakness, particularity, commonness, goodness, badness, absoluteness, and middle way etc. Moral philosophy is the central subject which is used to reflect all the elements have listed above in the purpose of searching for consensus, global ethic, common value, global perspectives, and middle way, which some scholars called the Golden Mean or Golden Rule of life as bridge for leading to find out the global harmonization, world peace and sustainable development. The main purpose of this research is to contribute in judgment of the means and mechanisms in order to bring Khmer society and the human society as whole to achieve the true harmony.

The whole dissertation divides into three chapters; the first chapter is about moral philosophy and harmony. The second is the promoting harmony in human society, and the third is harmonization in Khmer society. The main issues in the dissertation are: 1. the social norms have existed for long time, why harmony does not exist in society? 2. Are there any basic mechanisms and means that can be used to encourage the human society to obtain extended global harmonization? At the end, this dissertation shows the challenges and resolution in pushing society forwards peace, security, social order, justice, true love, human rights, common development and global harmonization.

សេចក្ដីសង្ខេបនិក្ខេបបទ

ទោះបីជាសង្គមមនុស្ស មានអត្ថិភាពនៅលើភពផែនដីនេះអស់រយៈពេលរាប់រយពាន់ឆ្នាំមកហើយក៏ដោយ ក៏វានៅតែប្រឈមមុខនឹងការបែកបាក់ ជម្លោះ ការរំលោភបំពាន និងការគំរាមកំហែងពីមនុស្សអាក្រក់ ជនល្មោភសង្គ្រាម និងជនផ្ដាច់ការ ជាដើម។ ការប៉ុនប៉ងនានារបស់ទស្សនវិទូ សង្គមវិទូ និងអ្នកប្រាជ្ញដទៃទៀត ដើម្បីស្វែងរកមធ្យោបាយនានាឆ្ពោះទៅរកសន្តិភាព សន្តិសុខ ការចុះសម្រុងគ្នា សណ្ដាប់ធ្នាប់ យុត្តិធម៌ ការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនិរន្តរភាព និងភាពសុខដុមសាកលយូរអង្វែង នៅតែមិនទាន់ទទួលបានជោគជ័យពេញលេញតាមបំណងប្រាថ្នានៅឡើយ។

ផ្ទុយទៅវិញ ដោយសារតែអំពើអសីលធម៌ អំពើអមនុស្សធម៌ ការលោភលន់ និងការប្រកួតប្រជែងស្ទើរគ្រប់វិស័យដែលមិនផ្អែកលើគោលការណ៍សីលធម៌ នាំឱ្យសង្គមមនុស្សទាំងមូលលេចឡើងនូវសភាពបែកបាក់សាមគ្គី ការដណ្ដើមអំណាច ការដណ្ដើមទ្រព្យសម្បត្តិ ការដណ្ដើមទីផ្សារ សង្គ្រាម ការរត់ប្រណាំងសព្វាវុធ។ល។ ដោយសារមហិច្ឆតាទាំងនេះ និងដោយសារចរន្តនៃមនោគមវិជ្ជានយោបាយផ្ទុយគ្នា បានរុញច្រានសង្គមមនុស្សឱ្យធ្លាក់ទៅក្នុងសង្គ្រាមរ៉ាំរ៉ៃ និងទទួលរងការខូចខាតទាំងផ្នែកហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវន្តនិងស្មារតី ហិនហោចទ្រព្យសម្បត្តិ និងបាត់បង់អាយុជីវិតមនុស្សរាប់លាននាក់នៅពាសពេញពិភពលោក។

នៅដើមសតវត្សទី២១ ដែលជាសម័យសាកលភាវូបនីយកម្ម ការគិតរបស់មនុស្ស របកគំហើញ និងការបង្កើតថ្មីខាងវិទ្យាសាស្ត្របានឈានដល់កម្រិតមួយខ្ពស់ហួសពីការស្មានរបស់មនុស្ស។ ការអភិវឌ្ឍថ្មីនេះបានរួមចំណែកធ្វើឱ្យសង្គមមនុស្សទទួលបានភាពងាយស្រួលក្នុងការរស់នៅ ផាសុកភាព ប្រណីតភាព ភាពងាយស្រួល ប្រសិទ្ធភាព និងភាពឆាប់រហ័សក្នុងការបំពេញការងារ ដំណើរការផលិតកម្ម ទំនាក់ទំនង ការធ្វើដំណើរ ការដឹកជញ្ជូន និងការព្យាបាលជំងឺ ជាដើម។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ក៏លក្ខណៈទាំងអស់នេះគ្រាន់តែអាចបំពេញសេចក្ដីរីករាយខាងវិញ្ញាណ ឬសេចក្ដីសុខផ្នែកខាងក្រៅប៉ុណ្ណោះ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការរីកចម្រើនថ្មីនេះក៏ជាសក្ដានុពលយ៉ាងធំធេងក្នុងការធ្វើឱ្យស្រុតចុះនូវតម្លៃសីលធម៌ គុណធម៌ និងធ្វើឱ្យមានការបាត់បង់ជំនឿលើគ្នាទៅវិញទៅមកផងដែរ។

ដោយពិនិត្យឃើញបែបនេះហើយ ទើបជំរុញឱ្យខ្ញុំជ្រើសរើសយកប្រធានបទមួយដែលមានចំណងជើងថា៖«ការលើកកម្ពស់ភាពសុខដុមនៃសង្គមមនុស្ស»។ ការលើកឡើងនូវប្រធានបទនេះ គឺមានបំណងរួមចំណែកក្នុងការស្ដារឡើងវិញនូវតម្លៃសីលធម៌ និងរកឱ្យឃើញនូវចំណុចរួមនៅក្នុងនិយាមសង្គមផ្សេងៗ ដើម្បីលើកកម្ពស់ភាពសុខដុមសាកលនៅក្នុងសង្គមមនុស្ស។

ភាពសុខដុមសាកល គឺជាគោលបំណងសំខាន់បំផុតរបស់សង្គមមនុស្ស ដែលទស្សនវិទូ សង្គមវិទូ និងមនុស្សទូទៅដែលស្រឡាញ់សន្តិភាព សន្តិសុខ និងការអភិវឌ្ឍ ខិតខំស្វែងរកតាំងពីយូរយារណាស់មកហើយរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន។ ការខិតខំស្វែងរកនេះទើបតែទទួលបានជោគជ័យស្ដួចស្ដើងប៉ុណ្ណោះ ដែលមិនទាន់សមស្របនឹងបំណងប្រាថ្នារបស់សង្គមមនុស្សទាំងមូលនៅឡើយ ដោយសារតែនៅមានឧបសគ្គជាច្រើន ដូចជា ភាពមានះ ភាពជ្រុលនិយម ឬភាពដាច់ខាត ភាពល្ងង់ខ្លៅ និងការលោភលន់របស់បុគ្គល ឬនិកាយនីមួយៗ និងការមិនឱ្យតម្លៃលើសារសំខាន់នៃសុខដុមរមនាសាកល ជាដើម។ អាស្រ័យហេតុនេះហើយបានជាសុខដុមសាកលនៅតែជាប្រធានបទមួយយ៉ាងសំខាន់ និងរឹតតែចាំបាច់ថែមទៀត

នៅក្នុងសម័យសាកលភាវូបនីយកម្ម ដែលពិភពលោកទាំងមូលកំពុងតែប្រណាំងខាងសម្ភារ បច្ចេកវិទ្យា សេដ្ឋកិច្ច ចំណេះដឹង ប្រណីតភាព និងការប្រកួតប្រជែងលើវិស័យផ្សេងៗទៀត មានជាអាទិ៍ ការប្រកួតប្រជែងខាងនយោបាយ យោធា សព្វាវុធ ការដណ្ដើមធនធានធម្មជាតិ វត្ថុធាតុដើម និងទីផ្សារ ជាដើម។ សុខដុមសាកលជួយឱ្យមានឯកភាព ឬការចុះសម្រុងគ្នានៅក្នុងគ្រួសារ សង្គមមនុស្សទូទៅ សហគមន៍ជាតិ សហគមន៍អន្តរជាតិ និងពិភពលោកទាំងមូល។ ប្រសិនបើគ្មានវាទេ ក្រុមសង្គមទាំងនោះនឹងមិនអាចស្ថិតស្ថេរ មានសន្តិភាព សន្តិសុខ និងការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនិរន្តរភាពឡើយ។

បច្ចុប្បន្ន ដោយសារតែកង្វះសុខដុមសាកលនេះហើយ បានជាយើងសង្កេតឃើញលេចឡើងនូវបញ្ហាជាច្រើនរាប់មិនអស់ ដូចជា អំពើហិង្សានៅក្នុងគ្រួសារ ជម្លោះផ្សេងៗនៅក្នុងសហគមន៍ជាតិ និងអន្តរជាតិ មានដូចជា បញ្ហាជម្លោះព្រំដែន ជម្លោះសាសនា ជម្លោះវប្បធម៌ ជម្លោះសេដ្ឋកិច្ច ជម្លោះនយោបាយ ការរើសអើងជាតិសាសន៍ ការរើសអើងភេទ ពណ៌សម្បុរ និងមនោគមវិជ្ជា ជាដើម។ កត្តាទាំងនេះបានជំរុញឱ្យទស្សនវិទូ សង្គមវិទូ និងអ្នកប្រាជ្ញដទៃទៀតដែលស្រឡាញ់សន្តិភាព សន្តិសុខ ភាពចុះសម្រុងគ្នា និងការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនិរន្តរភាព ខិតខំរិះរកវិធីផ្សេងៗដើម្បីឆ្ពោះទៅរកសុខដុមនីយកម្មសាកល។

ឆ្លងតាមរយៈការវិភាគបែបទស្សនវិជ្ជា យើងបានមើលឃើញថា មានវិធីមួយចំនួនដែលសង្គមមនុស្សធ្លាប់បានអនុវត្តដើម្បីឆ្ពោះទៅរកសុខដុមនៅក្នុងសង្គម ដូចជា ការប្រតិបត្តិតាមទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណី សាសនា សីលធម៌ និងច្បាប់ ជាដើម។ វិធីទាំងនេះសង្គមមនុស្សបានប្រើតាំងពីយូរយារណាស់មកហើយ ប៉ុន្តែសុខដុមសាកលពេញលេញរបស់សង្គមមនុស្សនៅតែមិនទាន់ទទួលបាននៅឡើយ ដោយសារតែវិធីទាំងនោះមានទំនោរទៅភាពដោយឡែក ភាពលម្អៀង ឬភាពដាច់ខាតរៀងៗខ្លួន។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ពេលខ្លះ សុខដុមរបស់ក្រុមមួយ សង្គមមួយ ឬជាតិមួយទទួលបានតាមរយៈការគាបសង្កត់ ការគំរាមកំហែង ឬការរំលោភបំពានទៅលើក្រុមសង្គម ឬជាតិសាសន៍ដទៃទៅវិញ។ មូលហេតុដែលសង្គមមនុស្សមិនទាន់ទទួលបានសុខដុមនីយកម្មសាកលពេញលេញនេះគឺពីព្រោះតែពួកគេមិនទាន់រកឃើញ និងមិនទាន់ឯកភាពគ្នាអំពីមូលដ្ឋានត្រឹមត្រូវ ប្រកបដោយគតិបណ្ឌិតក្នុងការរួមរស់ជាមួយគ្នា មូលដ្ឋានដ៏ត្រឹមត្រូវនោះគឺសាកលភាពនៃសីលធម៌ សីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាល និងគោលការណ៍រួមនេះឯង។

ដោយពិនិត្យឃើញសភាពដូច្នេះហើយ ទើបជំរុញឱ្យទស្សនវិទូ សង្គមវិទូ និងអ្នកប្រាជ្ញនានា ដែលស្រឡាញ់សុខដុមសាកល សន្តិភាពពិភពលោក និងការអភិវឌ្ឍរួមប្រកបដោយនិរន្តរភាព ចាប់ផ្ដើមពិនិត្យ វិភាគ រិះគន់ និងវាយតម្លៃលើនិយាមសង្គម ដូចជា ទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណី សាសនា សីលធម៌ និងច្បាប់ផ្សេងៗដើម្បីពិនិត្យមើលចំណុចខ្លាំង ចំណុចខ្សោយ ភាពដោយឡែក ភាពរួម ចំណុចល្អ ចំណុចមិនល្អ ភាពដាច់ខាត និងផ្លូវកណ្ដាល ជាដើម ក្នុងបំណងរកឱ្យឃើញសាកលភាពនៃសីលធម៌ ដែលជាមូលដ្ឋានដ៏សំខាន់នេះ។ ទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ ជាមុខវិជ្ជាសំខាន់បំផុត ដែលគេប្រើប្រាស់ធ្វើជាប្រទីបសម្រាប់ឆ្លុះបញ្ចាំងមើលលក្ខណៈទាំងអស់ខាងលើនេះ ក្នុងគោលបំណងស្វែងរកចំណុចរួមគ្នា សីលធម៌សាកល តម្លៃរួម ទស្សនវិស័យរួមនិងផ្លូវកណ្ដាល ដែលអ្នកប្រាជ្ញមួយចំនួនហៅថាមធ្យោបាយមាស ឬច្បាប់មាសនៃជីវិត ដើម្បីធ្វើជាស្ពានឆ្លងទៅរកសុខដុមនីយកម្មសាកល សន្តិភាពពិភពលោក និងការអភិវឌ្ឍរួមប្រកបដោយនិរន្តរភាព។

ការស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទដែលមានចំណងជើងថា៖«ការលើកកម្ពស់សុខដុមនៃសង្គមមនុស្ស» ផ្តោតទៅលើបញ្ហាមួយចំនួនដូចខាងក្រោម៖

-និយាមសង្គម មានដូចជា សាសនា ប្រពៃណី ទំនៀមទម្លាប់ សីលធម៌ និងច្បាប់រដ្ឋ ជាដើម មានអត្ថិភាពតាំងពីយូរលង់មកហើយនៅក្នុងសង្គមមនុស្ស តើហេតុអ្វីបានជាសង្គមមនុស្ស នៅតែមិនទាន់ទទួលបានសុខដុមរមនាពេញលេញនៅឡើយ?

-តើមានមូលដ្ឋាន យន្តការ និងវិធីអ្វីខ្លះដែលអាចធ្វើឱ្យសង្គមមនុស្សទទួលបានសុខដុមនីយកម្ម សាកលយូរអង្វែង?

គោលបំណងសំខាន់នៃការស្រាវជ្រាវនេះគឺ ចង់រួមចំណែកស្វែងរកវិធី និងយន្តការនានាដើម្បីជំរុញឱ្យសង្គមមនុស្សទូទៅ ក៏ដូចជាសង្គមខ្មែរឈានទៅរកសុខដុមនីយកម្មពិតប្រាកដ។ ដើម្បីអាចឈានទៅសម្រេចគោលបំណងនេះបាន យើងត្រូវតែរកឱ្យឃើញនូវឧបសគ្គ និងមូលហេតុនានាដែលរារាំងសុខដុមនីយកម្មសាកលកន្លងមក និងត្រូវរកឱ្យឃើញនូវវិធី និងយន្តការថ្មីៗទៀត ដែលរួមចំណែកក្នុងការនាំពិភពលោកឆ្ពោះទៅរកសន្តិភាពសាកល សន្តិសុខរួម សណ្តាប់ធ្នាប់រួម និងតម្លៃរួមចំពោះសហអត្ថិភាព និងសុខដុមនៃមនុស្សជាតិទាំងមូល។

មានមូលដ្ឋានជាច្រើនក្នុងការលើកកម្ពស់សុខដុមនៃសង្គមមនុស្ស ប៉ុន្តែការស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទនេះស្ថិតនៅក្នុងវង្វង់នៃការស្រាវជ្រាវមួយ ដែលផ្តេកជាសំខាន់ទៅលើតែការលើកកម្ពស់សុខដុមនីយកម្មនៃសង្គមមនុស្សតាមរយៈទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ គោលការណ៍រួម និងយន្តការរួមមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះ ទិន្នន័យ ឯកសារ និងបេកគំហើញនានាដែលទាក់ទងទៅនឹងការលើកកម្ពស់សុខដុមនីយកម្មនៅក្នុងសង្គមមនុស្សតាមរយៈទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ គោលការណ៍រួម និងយន្តការរួម គឺសុទ្ធតែជាកម្មវត្ថុនៃការស្រាវជ្រាវរបស់ប្រធានបទនេះ។ ហេតុនេះ យើងត្រូវប្រមូលឯកសារទាក់ទងនានា ដើម្បីអាននិងស្រង់យកទស្សនៈ បញ្ញត្តិ ទស្សនាទាន ទ្រឹស្តី និងការវិភាគនានាទាក់ទងទៅនឹងវិធី និងយន្តការផ្សេងៗ ដែលនាំសង្គមមនុស្សឆ្ពោះទៅរកសន្តិភាពសាកល សុខដុមនីយកម្មសាកល និងការអភិវឌ្ឍរួមប្រកបដោយនិរន្តរភាព។ លើសពីនេះទៀត ការស្រាវជ្រាវនេះក៏មានភារកិច្ចរិះគន់ វិភាគ និងវាយតម្លៃលើទស្សនៈ បញ្ញត្តិ ទស្សនាទាន និងទ្រឹស្តីទាំងឡាយដែលមានរួចមកហើយ ដោយឆ្លុះបញ្ចាំងទៅលើតថភាព និងសច្ចភាពក្នុងសង្គមមនុស្សទូទៅ និងសន្មត ឬស្នើឡើងនូវវិធីនិងយន្តការថ្មីៗមួយចំនួនដែលសង្គមមនុស្សអាចយកធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការលើកកម្ពស់សុខដុមនីយកម្មសាកល។

សុខដុមដែលការស្រាវជ្រាវនេះចង់ស្វែងរកនោះ គឺជាសុខដុមសម្រាប់សង្គមមនុស្សទូទៅ មិនមែនគ្រាន់តែជាសុខដុមសម្រាប់សង្គម ពិសេសណាមួយទេ។ ដូច្នេះ រាល់គំនិត ទស្សនៈ ទស្សនាទាន ទ្រឹស្តី ឬទស្សនវិស័យរបស់ទស្សនវិទូនានា អ្នកប្រាជ្ញនានា និងអ្នកស្រាវជ្រាវណាក៏ដោយក្នុងគ្រប់សម័យកាល ដែលទាក់ទងទៅនឹងការលើកកម្ពស់សុខដុមនីយកម្មនៅក្នុងសង្គមតាមរយៈទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ សុទ្ធសឹងជាកម្មវត្ថុនៃការស្រាវរបស់ប្រធានបទនេះ។

ការស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទស្តីអំពី«ការលើកកម្ពស់ភាពសុខដុមនៃសង្គមមនុស្ស» ពិតជាអាចរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ចំពោះសង្គមមនុស្ស ពីព្រោះវាព្យាយាមប្រមូលផ្តុំនូវរាល់គំនិត ទស្សនៈ ទស្សនាទាន ទ្រឹស្តី បទពិសោធន៍ គោលការណ៍ សច្ចភាព និងទស្សនវិស័យផ្សេងៗ ដែលទស្សនវិទូ អ្នកប្រាជ្ញ និង

ដល់មនុស្សនូវរបៀបដែលពួកគេគួរប្រព្រឹត្តផងដែរ។ ទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ទាក់ទងទៅនឹងការស្វែងរក និងការបង្ហាញនូវតម្លៃ។ តម្លៃគឺជាអ្វីដែលសំខាន់ និងជាគោលបំណងនៃការប្រព្រឹត្តិរបស់មនុស្ស។ ទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ត្រូវបានគេកំណត់និយមន័យថាជាការសិក្សាពីអ្វីដែលត្រូវ ឬខុសនៅក្នុងទង្វើរបស់មនុស្ស និងជាការស្វែងរកជីវិតប្រកបដោយកុសល។ វាជាការសិក្សាជាសំខាន់ទៅលើគោលការណ៍សីលធម៌ ច្បាប់នៃការប្រព្រឹត្តិ ឬប្រព័ន្ធផ្សេងៗ ដែលគួរត្រូវបានគេប្រព្រឹត្តតាមយ៉ាងហ្មត់ចត់។ វាកំណត់នូវអ្វីដែលជាការប្រព្រឹត្តិល្អ និងអ្វីដែលជាការប្រព្រឹត្តិមិនល្អ។ វាបង្ហាញនូវអំពើរបស់មនុស្ស ដែលគួរយល់ព្រម និងអំពើរបស់មនុស្សដែលមិនគួរយល់ព្រមតាម។ វាផ្តល់ឱ្យយើងនូវគំរូមួយ។ ផ្អែកលើមូលដ្ឋាននេះ យើងអាចដឹងថាតើអាកប្បកិរិយារបស់យើងប្រកបដោយសីលធម៌ ត្រឹមត្រូវ ប្រកបដោយគុណធម៌ និងគួរឱ្យចង់បាន ឬមិនគួរឱ្យចង់បាន។

ថ្វីបើមនុស្សម្នាក់ៗមានទម្លាប់ គុណធម៌ សីលធម៌ និងចំណង់ចំណូលចិត្តដោយឡែកៗពីគ្នាក៏ដោយ ក៏គេត្រូវតែគោរពនូវគោលការណ៍សីលធម៌រួម ដែលមានលក្ខណៈសាកលដែរ។ ដើម្បីមានភាពងាយស្រួលក្នុងការឈានទៅគោរពគោលការណ៍រួម គេគួរតែបណ្តុះស្មារតី ទម្លាប់ គុណធម៌ និងសីលធម៌ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គេ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានគោលការណ៍សីលធម៌រួម ឬសីលធម៌សាកល។ ប្រសិនបើធ្វើបែបនេះបាន នោះសង្គមមនុស្សទាំងមូលនឹងរកឃើញនូវចំណុចរួម ដែលអាចឈានទៅដល់ឯកភាព សន្តិភាព សន្តិសុខ សណ្តាប់ធ្នាប់ ការចុះសម្រុងគ្នា និងការអភិវឌ្ឍរួមប្រកបដោយនិរន្តរភាព។

បច្ចុប្បន្ននេះ មនុស្សភាគច្រើនលើសលប់បានដឹងថា ពិភពលោកកំពុងទទួលរងសម្ពាធកាន់តែខ្លាំងពីនយោបាយពិភពលោក បច្ចេកវិទ្យាពិភពលោក សេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក និងអារ្យធម៌ពិភពលោក ដែលយើងពិតជាត្រូវការចាំបាច់នូវសីលធម៌ពិភពលោក ឬសីលធម៌សាកល ដើម្បីធ្វើឱ្យមានតុល្យភាពនៃចរន្តទាំងនេះ។ មធ្យោបាយនេះ មានន័យថាទស្សនៈ ឬសេចក្តីសម្រេចរួមជាមូលដ្ឋានដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការចងភ្ជាប់តម្លៃនានា មាត្រដ្ឋាន ឬគំរូដាច់ខាត និងឥរិយាបថបុគ្គល។ ប្រសិនបើគ្មានទស្សនៈ ឬសេចក្តីសម្រេចរួមជាមូលដ្ឋាននេះនៅក្នុងសីលធម៌ទេ នោះសង្គមមនុស្សនឹងត្រូវបំភិតបំភ័យយ៉ាងហ័សដោយភាពវឹកវរ ភាពច្របូកច្របល់ ឬអំណាចផ្តាច់ការ។ ក្នុងសភាពបែបនេះយើងអាចនិយាយថា មិនអាចមានសណ្តាប់សាកលល្អប្រសើរបានទេប្រសិនបើគ្មានសីលធម៌សាកល។

បញ្ញត្តិស្តីពីសាកលភាពនៃសីលធម៌ ឬសីលធម៌សាកល សំដៅទៅរកតម្លៃសីលធម៌រួមនិងគំរូសីលធម៌ ដែលផ្សំឡើងពីវប្បធម៌និងជំនឿផ្សេងៗនៅលើភពផែនដីនេះ។ តម្លៃសីលធម៌រួមនិងគំរូសីលធម៌ទាំងនេះបង្កើតបានជាសីលធម៌របស់មនុស្សជាតិ។ នៅក្នុងគំនិតស្តីពីដំណើរនៃសាកលភាវូបនីយកម្មសីលធម៌របស់មនុស្សជាតិ ដែលត្រូវបានកំណត់ដោយសាសនវិទូរ៉ូម៉ាំងកាតូលិក ជាសាស្ត្រាចារ្យ និងទស្សនវិទូដ៏ល្បីល្បាញម្នាក់ឈ្មោះ ហាន្ស គុង(Hans Kung) ថាជាសីលធម៌សាកល។ ទោះបីជាបញ្ញត្តិស្តីពីសីលធម៌សាកលបានបង្ហាញឱ្យស្គាល់ដោយសាស្ត្រាចារ្យ ហាន្ស គុង នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ក៏ដោយ ក៏វាមិនមែនជាការបង្កើតថ្មីទេ វាគ្រាន់តែជាការរកឃើញនូវគោលការណ៍រួមដែលមានអាយុស្មើនឹងកំណើតរបស់មនុស្សជាតិប៉ុណ្ណោះ។

ប្រាកដណាស់ ពិភពលោកដែលកំពុងស្ថិតក្នុងសាកលភាវូបនីយកម្មនេះបានលេចឡើងនូវបញ្ហាជាច្រើន ដូចជា បញ្ហាសីលធម៌ បញ្ហាបរិស្ថាន និងបញ្ហាសង្គមជាច្រើនរាប់មិនអស់ ដែលយើងពិតជាត្រូវការចាំបាច់នូវសាកលភាវូបនីយកម្មនៃតម្លៃសីលធម៌រួមនិងគំរូសីលធម៌ ឬនិយាយឱ្យខ្លីថាសីលធម៌សាកល

ដើម្បីសង្គ្រោះជីវិតមនុស្សបច្ចុប្បន្ន និងកូនចៅរបស់យើងជំនាន់ក្រោយៗទៀតឱ្យរស់នៅបានសមរម្យ ថ្លៃថ្នូរ និងយូរអង្វែង។

យោងទៅតាម ហាន្ស គុង «សីលធម៌សាកល» មិនមានន័យថាជាមនោគមវិជ្ជាសាកល ឬសាសនាសាកល ឯកភាពតែមួយ ខ្ពស់ជាងសាសនាទាំងអស់ដែលកំពុងមានអត្ថិភាពនោះទេ ហើយវាក៏មិនមែនជាការបញ្ចូលគ្នានូវសាសនាទាំងអស់ដែរ។ គាត់បានបញ្ជាក់ម្តងហើយម្តងទៀតថា សីលធម៌សាកល មិនមែនមកជំនួសគម្ពីរសាសនា និងធម្មទេសនារបស់សាសនានានានោះទេ។ ផ្ទុយទៅវិញ «សីលធម៌សាកល» គ្មានអ្វីក្រៅពីអប្បបរមានៃតម្លៃរួម គំរូ ឬមាត្រដ្ឋានរួម និងឥរិយាបថមូលដ្ឋាននោះទេ។ម្យ៉ាងទៀត ការយល់ស្របជាមូលដ្ឋានកម្រិតអប្បបរមា ទាក់ទងទៅនឹងការចងភ្ជាប់តម្លៃផ្សេងៗ គំរូមិនអាចបដិសេធបាន និងឥរិយាបថសីលធម៌ ដែលអាចអះអាងទទួលស្គាល់ដោយសាសនាទាំងអស់ បើទោះបីជាមានភាពខុសគ្នាខាងគោលការណ៍របស់វា និងអាចគាំទ្រដោយអ្នកមិនជឿសាសនាក៏ដោយ។

តាមពិត ឫសគល់នៃការយល់ស្របជាមូលដ្ឋានពីតម្លៃ គំរូ ឬមាត្រដ្ឋាន និងឥរិយាបថ មានលក្ខណៈសាមញ្ញ ប៉ុន្តែវាសំខាន់បំផុត៖ «ចូរអ្នកប្រព្រឹត្តចំពោះអ្នកដទៃដូចដែលអ្នកចង់ឱ្យអ្នកដទៃប្រព្រឹត្តមកលើខ្លួនអ្នក»។ នេះជាអ្វីដែលគេហៅថាច្បាប់មាសនៃជីវិត ដែលគេបានរកឃើញនៅក្នុងគម្ពីរនៃជំនឿសាសនាសំខាន់ៗ ដែលពោលដោយពាក្យខុសៗគ្នា ប៉ុន្តែមានន័យដូចគ្នា។

ក្នុងបរិបទសង្គម ភាពចុះសម្រុងគ្នា ឬសុខដុម គឺជាសភាពមួយដែលប្រជាជនរស់នៅដោយសន្តិភាព សន្តិសុខនិងការស្រុះស្រួលគ្នា។ ឧទាហរណ៍៖ ការចុះសម្រុងខាងជាតិសាសន៍ គ្រួសារ សង្គម ឬការស៊ីសង្វាក់គ្នារវាងការអភិវឌ្ឍនិងអភិរក្ស ជាដើម។ ភាពចុះសម្រុងគ្នា ឬសុខដុមក្នុងចំណោមបុគ្គលនានា សំដៅទៅរកភាពសុខស្រួលដែលផ្សំឡើងដោយជីវិត តម្លៃ និងសកម្មភាពនានានៅក្នុងទំនាក់ទំនងរបស់ពួកគេ។ នៅពេលដែលជីវិតរបស់យើងចុះសម្រុងជាមួយមនុស្សជាតិទាំងអស់ មានន័យថា យើងកំពុងប្រព្រឹត្តក្នុងនាមជាផ្នែកមួយ ឬជាភ្នាក់ងារមួយនៃមនុស្សជាតិទាំងមូល។ យើងរួមចំណែកចំពោះសហគមន៍ទាំងមូល ឬប្រព័ន្ធទាំងមូល និងយើងធ្វើដូច្នោះដោយការប្រព្រឹត្តិអនុលោមទៅតាមវិចារណញ្ញាណបែបធម្មជាតិ។ យើងអាចទទួលបានសុខដុមពីអត្ថិភាពរបស់យើង នៅពេលណាដែលយើងរស់នៅអនុលោមតាមវិចារណញ្ញាណ និងរស់នៅដើម្បីផលប្រយោជន៍សម្រាប់ទាំងអស់គ្នា។

ឆ្លងតាមបទពិសោធន៍ក្នុងតថភាពសង្គម ប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់មនុស្សជាតិ ការគិត ការវិភាគ និងការសន្មត យើងបានដឹងថាការកសាងសុខដុមនីយកម្មផ្អែកលើមូលដ្ឋានមួយចំនួន ដូចជា ទស្សនវិជ្ជា សាសនា ទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណី ច្បាប់ សិទ្ធិមនុស្ស សីលធម៌ និងនយោបាយ។ ជាតុនីមួយៗមានមុខងារសារសំខាន់ និងលក្ខណៈពិសេសរៀងៗខ្លួន។

ក្រៅពីនេះ សង្គមមនុស្សបានរិះរកមធ្យោបាយមួយចំនួនផ្សេងទៀត ដើម្បីទទួលបាននូវសុខដុមរមនាសាកលនេះ ដូចជា សីលធម៌ផ្លូវកណ្តាល សហព័ន្ធអន្តរសាសនាសាកលលោក សភាសាសនាសាកលលោក យន្តការអន្តរជាតិ អង្គការតំបន់និងពិភពលោក ច្បាប់អន្តរជាតិ និងភាពទន់ភ្លន់និងត្រឹមត្រូវខាងការទូត ជាដើម។ ប្រសិនបើគ្មានមូលដ្ឋានរួមដូចបានរៀបរាប់ខាងលើទេ សង្គមមនុស្សមិនអាចទទួលបានសុខដុមសាកលពេញលេញឡើយ។

បន្ទាប់ពីយើងបានឃើញអត្ថន័យ គោលការណ៍ និងមូលដ្ឋាននៃទ្រឹស្តីទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ សីលធម៌សាកល សុខដុម សារសំខាន់របស់វា និងការវិភាគស៊ីជម្រៅអំពីវិស័យទាំងនោះរួចមក យើង

សូមអំពាវនាវ និងជំរុញឱ្យមនុស្សជាតិទាំងអស់ក្នុងនាមបុគ្គល ក្នុងនាមសហគមន៍ និងក្នុងនាមស្ថាប័ន យកពួកវាមកធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការធ្វើសេចក្ដីសម្រេចចិត្ត និងការប្រព្រឹត្តិដោយផ្អែកលើសីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាល។ សីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាលជាបញ្ញត្តិសំខាន់មួយ ដែលត្រូវបានកំណត់ទស្សនាទានប្លែកៗគ្នាដោយទស្សនវិទូ សាសនវិទូ និងអ្នកប្រាជ្ញផ្សេងៗទៀត។ វាត្រូវបានគេរំលេចចេញជាបរិវាសព្ទខុសៗគ្នា និងត្រូវបានគេយកទៅប្រើក្នុងវិស័យជាច្រើន ដូចជា ការរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ វិស័យនយោបាយ ការគ្រប់គ្រងសេដ្ឋកិច្ច ពាណិជ្ជកម្ម ការអប់រំ សាសនា។ល។ អត្ថន័យនិងការប្រើប្រាស់បញ្ញត្តិនេះ នឹងត្រូវបានលាតត្រដាងក្នុងរបកគំហើញនៃការស្រាវជ្រាវជាបន្តបន្ទាប់ដូចខាងក្រោម។

ជាទូទៅនៅក្នុងសង្គមខ្មែរ តិចឬច្រើនប្រជាជនបានដឹងអំពីបញ្ញត្តិផ្លូវកណ្ដាលនេះ ជាពិសេសពួកគេបានទទួលឥទ្ធិពលនៃផ្លូវកណ្ដាលនេះពីព្រះពុទ្ធសាសនា «កុំធូរពេក(វាមិនពីរោះ) តែកុំតឹងពេក(វាដាច់) ត្រូវរឹតឱ្យតឹងល្មម(ទើបវាពីរោះ)» នេះគឺជាការប្រកាន់គោលជំហរកណ្ដាលសម្រាប់ដឹកនាំជីវិតបុគ្គល ជីវិតគ្រួសារ និងជីវិតសង្គមតាមបែបព្រះពុទ្ធសាសនា។ ក្រៅពីនេះក្នុងការអប់រំណែនាំកូនចៅរបស់ខ្លួន ចាស់ទុំខ្មែរតែងតែបានលើកឡើងនូវពាក្យប្រៀនប្រដៅមួយចំនួនទៀតដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយផ្លូវកណ្ដាល។

ក្នុងទស្សនវិជ្ជា ផ្លូវកណ្ដាលត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាមធ្យោបាយមាស ជាពិសេស នៅក្នុងទស្សនវិជ្ជារបស់ អារីស្តូត មធ្យោបាយមាសគឺជាផ្លូវកណ្ដាលនៃសេចក្ដីប្រាថ្នា ដែលនៅចន្លោះភាពដាច់ខាតទាំងពីរ ទីមួយគឺភាពលើសកំណត់(លើសលប់) ទីពីរភាពទន់ខ្សោយ(ភាពមិនគ្រប់គ្រាន់)។ ក្រៅពីនេះ ក៏មានទស្សនវិទូមួយចំនួនទៀតបានលើកឡើងនូវទស្សនាទានរបស់ខ្លួនស្ដីអំពីផ្លូវកណ្ដាលនេះផងដែរ។

ផ្លូវកណ្ដាលគឺជាបញ្ញត្តិមួយ ដែលប្រើដោយព្រះពុទ្ធអង្គដើម្បីរៀបរាប់ពីលក្ខណៈនៃផ្លូវមួយដែលព្រះអង្គបានរកឃើញ ហើយផ្លូវនេះនាំទៅដល់ការរំដោះខ្លួនចេញពីទុក្ខទោសទាំងឡាយ។ ពាក្យនេះត្រូវបានប្រើក្នុងការបង្រៀនជាលើកដំបូងបំផុតបន្ទាប់ពីព្រះអង្គបានត្រាស់ដឹង។ ព្រះពុទ្ធពិពណ៌នាផ្លូវកណ្ដាលថាជាផ្លូវមួយនៅចន្លោះភាពដាច់ខាតនៃសេចក្ដីរីករាយខាងវិញ្ញាណ និងការបំបាក់មុខខ្លួនឯង។ យោងទៅតាមព្រះអង្គ ផ្លូវនេះគឺជាផ្លូវនៃគតិបណ្ឌិត។ ផ្លូវកណ្ដាលស្ថិតនៅខាងក្នុងស្មារតីរបស់មនុស្ស វាមិនមែនស្ថិតនៅខាងក្រៅក្នុងកម្មវត្ថុទេ។

ផ្លូវកណ្ដាលត្រូវបានគេទៅអនុវត្តនៅក្នុងវិស័យជាច្រើន និងរួមទាំងវិស័យអប់រំផងដែរ។ ផ្លូវកណ្ដាលនៅក្នុងការអប់រំជំរុញឱ្យការអប់រំមានតុល្យភាព។ ការអប់រំដែលមានតុល្យភាព គឺជាការអប់រំមួយដែលធ្វើឡើងស្របគ្នានិងសមាមាត្ររវាងការអប់រំចិត្ត ការអប់រំនិយាមសីលធម៌ និងការអប់រំអំណាច។

ផ្លូវកណ្ដាលក្នុងការគ្រប់គ្រងរដ្ឋសម្ដៅយកនយោបាយ ឬរបៀបនៃការគ្រប់គ្រងប្រទេស ដែលមិនធូររលុងពេក អាចនាំឱ្យមានភាពអនាធិបតេយ្យ ចលាចល ច្របូកច្របល់។ល។ ហើយក៏មិនតឹងតែងពេក ដែលអាចនាំទៅដល់ការបំបិទសិទ្ធិ សេរីភាព ឬពោរពេញដោយភាពផ្ដាច់ការដែរ។ លើសពីនេះទៀត យើងក៏ចង់បង្ហាញ ឬរកឱ្យឃើញនូវការគ្រប់គ្រងមួយដែលមិនគិតគូរ ឬឱ្យតម្លៃតែទៅលើផលប្រយោជន៍បុគ្គលហួសហេតុពេក ហើយក៏មិនគិតគូរតែផលប្រយោជន៍រួម ឬឱ្យតម្លៃតែទៅលើសង្គម ឬរដ្ឋហួសហេតុពេកដោយមិនបានគិតពីសេរីភាព សេចក្ដីថ្លៃថ្នូរ និងផលប្រយោជន៍បុគ្គលដែរ។ ពោលគឺយើងចង់បានការគ្រប់គ្រងប្រទេសមួយបែប ដែលមានតុល្យភាពរវាងផលប្រយោជន៍បុគ្គលនិងផលប្រយោជន៍សង្គម និងសមាមាត្ររវាងសេចក្ដីសុខរបស់បុគ្គលនិងសេចក្ដីសុខរបស់សង្គម។

ផ្លូវកណ្តាលក្នុងបរិបទពាណិជ្ជកម្មកំណត់ដោយសីលធម៌ពាណិជ្ជកម្ម។ គោលបំណងសំខាន់នៃសីលធម៌ពាណិជ្ជកម្ម គឺការតម្រង់ទិសជំនួញឱ្យឆ្ពោះទៅរកផ្លូវមួយត្រឹមត្រូវ ពោលគឺគ្រប់ទិដ្ឋភាពនៃឥរិយាបថជំនួញ រួមទាំងឥរិយាបថបុគ្គល និងស្ថាប័នពាណិជ្ជកម្មទាំងមូលឱ្យដើរស្របតាមគោលការណ៍សីលធម៌ និយាមសង្គម ច្បាប់ជាតិនិងច្បាប់អន្តរជាតិដើម្បីបង្ការនិងទប់ស្កាត់អំពើអសីលធម៌ អំពើល្មើសច្បាប់ អំពើអយុត្តិធម៌ ទំនាស់ផលប្រយោជន៍ ការបោកប្រាស់ និងឧក្រិដ្ឋកម្ម ដែលតែងតែកើតឡើងនៅក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្ម ឬជំនួញនេះ។

ក្រៅពីយន្តការនានា និងសីលធម៌ផ្លូវកណ្តាល ដែលត្រូវបានគេប្រើសម្រាប់ធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការស្វែងរកសុខដុមនីយកម្មសាកល យើងក៏បានសង្កេតឃើញមានស្ថាប័នអន្តរជាតិជាច្រើនទៀត ដូចជា អង្គការសហប្រជាជាតិ អង្គការណាតូ សហភាពអឺរ៉ុប តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ សមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ស្ថានទូត អង្គការសិទ្ធិមនុស្ស សភាសាសនាពិភពលោក សហព័ន្ធសន្តិភាពសាកល រង្វាន់ណូបែលសន្តិភាព។ល។ ក៏ត្រូវបានគេអះអាងថាបង្កើតឡើងដើម្បីរួមចំណែកស្វែងរកសន្តិភាព ឬសុខដុមនីយកម្មសាកលដែរ។ ក្នុងយន្តការនីមួយៗយើងនឹងពិនិត្យមើល និងវិភាគបែបទស្សវិជ្ជាទៅលើតួនាទី មុខងារ យន្តការ បេសកកម្ម និងចក្ខុវិស័យនៃស្ថាប័ននីមួយៗក្នុងការរួមចំណែកស្វែងរកសន្តិភាព សន្តិសុខ និងសុខដុមនីយកម្មសាកល។

ដើម្បីធ្វើឱ្យមានសុខដុមនីកម្មនៅក្នុងសង្គមខ្មែរ យើងចាំបាច់ត្រូវចាប់ផ្តើមពីការធ្វើឱ្យមានការចុះសម្រុងនឹងបុគ្គលខ្លួនឯង ការចុះសម្រុងនៅក្នុងគ្រួសារ ស្ថាប័នរដ្ឋ វិស័យឯកជន អង្គការមិនមែនរដ្ឋ និងសង្គមស៊ីវិល វិស័យសាសនា និងគណៈបក្សនយោបាយ។ ឆ្លងតាមបេកគំហើញនៃការស្រាវជ្រាវយើងបានរកឃើញថា មានកត្តាជាច្រើនដែលជំរុញឱ្យសង្គមខ្មែរមានទំនាស់ហូតមកដល់ពេលនេះ។ កត្តាទាំងនោះរួមមានៈ ១.ជម្លោះក្នុងគ្រួសារ ២.ក្នុងសហគមន៍ ៣.ជម្លោះគណបក្សនយោបាយ ៤.ទំនាស់រវាងអ្នកដឹកនាំនិងអ្នកត្រូវគេដឹកនាំ ៥.ការមិនចុះសម្រុងគ្នាក្នុងចំណោមស្ថាប័នរដ្ឋ សង្គមស៊ីវិល អង្គការមិនមែនរដ្ឋកិបាលនិងវិស័យឯកជន ៦.ទំនាស់រវាងផលប្រយោជន៍រួមនិងផលប្រយោជន៍បុគ្គល ៧.យន្តការការលើកកម្ពស់សីលធម៌សង្គមនិងសិទ្ធិមនុស្សមិនទាន់រឹងមាំ ៨.ឥទ្ធិពលអវិជ្ជមាននៃសាកលភាវូបនីយកម្ម ៩.គម្លាតរវាងអ្នកមាននិងអ្នកក្រមានកម្រិតខ្ពស់ ១០.ភាពលម្អៀងក្នុងការអនុវត្តច្បាប់ ១១.ទំនាស់ក្នុងសេវាសាធារណៈ និង១២.អនុស្សាវរីយ៍ជូរចត់ក្នុងប្រវត្តិសស្ត្រ។

ឆ្លើយតបទៅនឹងមូលដ្ឋានទាំងដប់ពីរដែលនាំឱ្យសង្គមខ្មែរមានទំនាស់ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ និងផ្អែកលើការវិភាគបែបទស្សនវិជ្ជា ក្នុងនាមអ្នកស្រាវជ្រាវយើងសូមលើកឡើងនូវវិធីមួយចំនួន ដែលអាចរួមចំណែកក្នុងការដោះស្រាយទំនាស់នានានៅក្នុងសង្គមខ្មែរបច្ចុប្បន្ន។ វិធីទាំងនោះរួមមានៈ ១.ការធ្វើសុក្រឹតភាវូបនីយកម្មបុគ្គល ២.ការពង្រឹងតួនាទីគ្រួសារ ៣.ការពង្រឹងតួនាទីសាលារៀន ៤.ការពង្រឹងតួនាទីរបស់ស្ថាប័នរដ្ឋ ៥.ការតម្រង់ទិសប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ៦.ការតម្រង់ទិសគណបក្សនយោបាយ ៧.ការតម្រង់ទិសវិស័យឯកជន ៨.ការតម្រង់ទិសសង្គមស៊ីវិលនិងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ៩.ការតម្រង់ទិសស្ថាប័នសាសនា និង១០.ការលើកកម្ពស់វិស័យសប្បុរសធម៌។

មានន័យថា បុគ្គលម្នាក់ៗ គ្រួសារនីមួយៗ សហគមន៍នីមួយៗ ស្ថាប័នរដ្ឋ ស្ថាប័នសង្គមស៊ីវិល គណបក្សនយោបាយ វិស័យឯងជន វិស័យសាសនា ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ និងផ្នែកផ្សេងៗទៀតរបស់សង្គម ត្រូវតែរួមគ្នាលើកកម្ពស់ការគោរពច្បាប់ជាតិ ច្បាប់អន្តរជាតិ កិច្ចព្រមព្រៀងអន្តរជាតិ គោលការណ៍សិទ្ធិ

មនុស្ស សីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាល និងសីលធម៌សាកល ដើម្បីស្វែងរកសុខដុមនីយកម្មក្នុងសង្គមខ្មែរនិងក្នុងពិភពលោកទាំងមូល។

ឆ្លងតាមការបង្ហាញ និងការវិភាគស៊ីជម្រៅក្នុងស្នាដៃស្រាវជ្រាវទាំងមូល យើងអាចនិយាយបានថា សង្គមមនុស្សទាំងមូលមានសក្ដានុពលជាច្រើន ដូចជា និយាមសង្គម ប្រព័ន្ធច្បាប់ ស្ថាប័នគ្រួសារ ស្ថាប័នសង្គម ស្ថាប័នជាតិ ស្ថាប័នអន្តរជាតិ និងយន្តការជាច្រើនទៀត ដែលយើងអាចយកពួកវាធ្វើជាមធ្យោបាយក្នុងការឈានទៅសម្រេចភាពសុខដុមរមនាសម្រាប់សង្គមមនុស្សទាំងមូលបាន ប៉ុន្តែយើងត្រូវតែប្រើប្រាស់សក្ដានុពលទាំងនោះក្នុងវិធីត្រឹមត្រូវ បើពុំដូចនោះទេ យើងមិនអាចសម្រេចបានតាមគោលបំណងរបស់យើងឡើយ។

ទោះបីជាសង្គមមនុស្សទូទៅមានសក្ដានុពលយ៉ាងច្រើនអនេក ដូចជា និយាមសង្គមបែបបុរាណ និយាមសង្គមបែបទំនើប ច្បាប់ជាតិ ច្បាប់អន្តរជាតិ និងយន្តការផ្សេងៗជាច្រើនទៀតដូចបានរៀបរាប់ខាងលើក៏ដោយ ក៏រហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ ពិភពលោកទាំងមូលនៅតែមិនទាន់ទទួលបានសុខដុមរមនាពេញលេញនៅឡើយ។ យើងបានរកឃើញយ៉ាងច្បាស់ថា ការណ៍ដែលពិភពលោកនៅតែមិនទាន់ទទួលបានភាពសុខដុមរមនាពេញលេញនោះ គឺដោយសារតែនិយាមសង្គមនិងយន្តការនានា ដែលមានស្រាប់ទាំងនោះមិនផ្អែកលើវិចារណញ្ញាណពេញលេញ មិនផ្អែកលើផលប្រយោជន៍រួមរបស់ជាតិនិងពិភពលោកពិតប្រាកដ និងជាពិសេសមិនផ្អែកលើសាកលភាពនៃសីលធម៌ សីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាល និងមិនផ្អែកលើគោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្សដែលគេបានប្រកាសឱ្យប្រើជាសាកលនោះឯង។ លើសពីនេះទៀត បើទោះបីជាមានអ្នកដឹកនាំប្រទេសខ្លះ បានយល់ដឹងពីសារប្រយោជន៍របស់សាកលភាពនៃសីលធម៌ សីលធម៌ផ្លូវកណ្ដាល និងគោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្សក៏ដោយ ក៏ពួកគេបានត្រឹមតែទទួលស្គាល់នៅលើក្រដាស ឬទទួលស្គាល់តែមាត់ប៉ុណ្ណោះ មិនទាន់បានបញ្ចូលខ្លឹមសារមូលដ្ឋាននៃនិយាមទាំងនេះទៅក្នុងច្បាប់ និងមនសិការរបស់ខ្លួនឱ្យបានច្រើនសមស្របនៅឡើយ។ ឯការអនុវត្តជាក់ស្ដែងវិញក៏នៅមិនទាន់មានលក្ខណៈខ្លាំងក្លាដែរ។ ដូច្នេះហើយ ទើបយើងសង្កេតឃើញអំពើអាក្រក់ច្រើនរាប់មិនអស់ ដូចជា អំពើហិង្សា អំពើអយុត្តិធម៌ អំពើផ្ដាច់ការ ការរំលោភបំពាន ភាពច្របូកច្របល់ ភេរវកម្ម សង្គ្រាម និងវិបត្តិសង្គមផ្សេងៗទៀតនៅតែបន្តកើតឡើង និងរាលដាលពាសពេញពិភពលោក ដែលបង្កនូវសោកនាកម្មជាច្រើនអនេកទៅលើប្រជាជនស្លូតត្រង់។ លើសពីនេះទៀត គម្លាតរវាងអ្នកមានទ្រព្យនិងអ្នកក្រទ្រព្យ គម្លាតរវាងអ្នកមានចំណេះដឹងនិងអ្នកគ្មានចំណេះដឹង គម្លាតរវាងអ្នកមានអំណាចនិងអ្នកគ្មានអំណាចកាន់តែធំទៅៗ ដែលអាចនាំទៅដល់ទំនាស់ផលប្រយោជន៍ វិសមភាពសង្គម ការបះបោរ ចលាចល និងការប្រព្រឹត្តិអំពើអាក្រក់ផ្សេងៗទៀត ដែលអាចកើតឡើងដោយស្មានមិនដល់។

យោងទៅតាមការវិភាគបែបទស្សនវិជ្ជា យើងពិចារណាថាសភាពបែបនេះ អាចបណ្ដាលមកពីកត្តាជាច្រើនដូចជា៖

- សមត្ថភាពនៃបញ្ញា ការពិចារណា ទេពកោសល្យ ការស្រាវជ្រាវ ការបង្កើតថ្មី របកគំហើញ និងបទពិសោធន៍របស់មនុស្សជាតិនៅមានកម្រិត ឯសេចក្ដីប្រាថ្នារបស់មនុស្សគ្មានព្រំដែន។
- មនុស្សមួយចំនួននៅតែបន្តយកវេទនារម្មណ៍ ការលោភលន់ អវិជ្ជា មហិច្ឆតា និងអាត្មានិយម ធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការធ្វើសេចក្ដីសម្រេចចិត្ត និងការប្រព្រឹត្តិរបស់ខ្លួន។

- យន្តការជាតិ និងយន្តការអន្តរជាតិនៅមានភាពទន់ខ្សោយដោយអន្លើ និងនៅមានភាពលម្អៀង។
- អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រនានានៅតែបន្តផលិតអាវុធគ្រប់ប្រភេទសម្រាប់បំផ្លាញមនុស្សជាតិ
- ប្រទេសមហាអំណាច និងប្រទេសផលិតអាវុធយុទ្ធភណ្ឌនៅតែបន្តប្រើប្រាស់ប្រទេសនានាជាកម្មវត្ថុនៃផលប្រយោជន៍ខាងសេដ្ឋកិច្ច ឬជាទីផ្សារលក់អាវុធរបស់ខ្លួន។
- អ្នកនយោបាយមួយចំនួន នៅតែបន្តប្រើប្រាស់អំពើហិង្សាដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា
- អ្នកជំនួញមួយចំនួន នៅតែបន្តប្រព្រឹត្តអំពើសីលធម៌។
- មនុស្សមួយចំនួនមិនបានបណ្តុះសម្បជញ្ញៈ មនសិការ ទំនួលខុសត្រូវ និងកាតព្វកិច្ចសីលធម៌របស់ខ្លួនចំពោះសង្គមនៅឡើយ។
- ការរើសអើង ការខ្ជីដៃ ឬកម្លាំងគ្នាប្រើ
- ការខ្វះសហអត្ថិភាព ខ្វះការយោគយល់គ្នា និងខ្វះការអត់ឱន
- ភាពផ្ទុយគ្នាខាងទស្សនៈ ទស្សនាទាន បញ្ញត្តិ...ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ ការស្វែងរកសន្តិភាព សន្តិសុខ យុត្តិធម៌ សេរីភាព ការអភិវឌ្ឍរួមប្រកបដោយនិរន្តរភាព និងសុខដុមនីយកម្មសាកល។

ការស្វែងរកសុខដុមរមនាសម្រាប់មនុស្សជាតិទាំងមូល ពិតជាមានឧបសគ្គជាច្រើនអនេកមិនអាចគណនាបាន។ ប្រសិនបើយើងជាមនុស្សជាតិមិនរួបរួមគ្នារកវិធីដោះស្រាយវិបត្តិនេះទេ វានឹងនៅតែបន្តកើតមានដូចសព្វថ្ងៃ និងអាចធ្ងន់ធ្ងរជាងនេះផងក្នុងពេលអនាគត។ ជាការណ៍ពិតណាស់ ប្រសិនបើយើងរួបរួមគ្នា អ្វីៗជាច្រើនអនេកយើងពិតជាអាចធ្វើបាន ទោះបីជាមិនអាចសម្រេចបានភ្លាមៗក៏ដោយក៏វាអាចនឹងសម្រេចបាននៅពេលណាមួយក្នុងអនាគត។ ផ្តើមចេញពីគំនិតនេះ ក្នុងនាមអ្នកស្រាវជ្រាវខាងទស្សនវិជ្ជា យើងសូមចូលរួមចំណែកលើកឡើងនូវទស្សនៈអប្បបរមាស្តីពីដំណោះស្រាយវិបត្តិសង្គមមនុស្ស ដែលមានជាបន្តបន្ទាប់ដូចខាងក្រោម។

យើងសូមអំពាវនាវដល់មនុស្សជាតិទាំងអស់ ជាពិសេស ទស្សនវិទូ សាសនវិទូ អ្នកស្រាវជ្រាវ អ្នកនយោបាយ អ្នកដឹកនាំសង្គមស៊ីវិល វិស័យឯកជន និងសកម្មជនទាំងអស់ ដែលជាអ្នកស្រឡាញ់សន្តិភាព សន្តិសុខ សណ្តាប់ធ្នាប់ យុត្តិធម៌ សមធម៌ អហិង្សា ការអភិវឌ្ឍរួមប្រកបដោយនិរន្តរភាព និងសុខដុមនីយកម្មសាកល ត្រូវតែរិះរកមធ្យោបាយនានាដើម្បីបញ្ចៀសពិភពលោកទាំងមូលឱ្យគេចផុតពីកត្តាអវិជ្ជមានដូចដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ និងត្រូវចៀសឱ្យផុតពីអំពើអាក្រក់ទាំងឡាយ ជាពិសេសៈ

ក) ត្រូវចៀសឱ្យផុតពីអំពើអាក្រក់ទាំងជប់ដែលប្រឆាំងទៅនឹងមនុស្សជាតិៈ

1. ការធ្វើនយោបាយដោយគ្មានគោលការណ៍ត្រឹមត្រូវ
2. ការទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិដោយមិនធ្វើការងារ
3. ការសប្បាយរីករាយដែលគ្មានមនសិការ
4. ពុទ្ធិដែលគ្មានស្វ័យគ្រប់គ្រង(ខ្វះសីលធម៌)
5. ជំនួញដែលគ្មានសីលធម៌
6. វិទ្យាសាស្ត្រដែលមិនគិតពីសេចក្តីសុខរបស់មនុស្ស
7. សាសនាដែលគ្មានមេត្តាធម៌ ឬការអាណិតអាសូរ

8. សិទ្ធិដែលខ្វះទំនួលខុសត្រូវ
9. អំណាចដែលខ្វះកាតព្វកិច្ចទំនួលខុសត្រូវ(គណនេយ្យភាព)
10. ការអភិវឌ្ឍដែលគ្មាននិរន្តរភាព

ខ)ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់លើដំណោះស្រាយមួយចំនួនទៀតដូចខាងក្រោម៖

1. ត្រូវជំរុញការអប់រំឱ្យមានតុល្យភាព
2. ជំរុញឱ្យបុគ្គល គ្រួសារ និងសង្គមមនុស្សទាំងមូល បណ្តុះសុចន្ទៈ បំណងល្អ មនសិការទំនួលខុសត្រូវ កាតព្វកិច្ច និងធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្តប្រកបដោយគតិបណ្ឌិតសម្រាប់ខ្លួនឯងផង និងមនុស្សជាតិទាំងមូលផងក្នុងពេលជាមួយគ្នា។
3. តម្រង់ទិសវិទ្យាសាស្ត្រ និងបច្ចេកវិទ្យាឱ្យឆ្ពោះរកផ្លូវល្អ
4. បង្កើនចំណេះដឹងទូទៅនិងចំណេះដឹងជំនាញចំពោះមនុស្សជាតិ
5. សិក្សា និងវាយតម្លៃនិយាមសង្គម និងច្បាប់នានា ដើម្បីរកឱ្យឃើញចំណុចរួម ចំណុចដោយឡែក ចំណុចវិជ្ជមាន និងចំណុចអវិជ្ជមានក្នុងបំណងឈានទៅដកស្រង់យកជាតួរួមដែលមានតម្លៃសាកលទៅធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃសីលធម៌សាកល ឬច្បាប់សាកល។
6. លើកកម្ពស់ការអប់រំ ការផ្សព្វផ្សាយ ការយល់ដឹង និងការអនុវត្តសិទ្ធិមនុស្ស សីលធម៌សាកល សីលធម៌ផ្លូវកណ្តាល ច្បាប់ជាតិ និងច្បាប់អន្តរជាតិ។

គ)គួរចូលរួមគាំទ្រ លើកកម្ពស់ និងសម្រេចនូវឱ្យបាននូវគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍សហស្សវត្សរ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ

លើសពីនេះទៅទៀត មនុស្សជាតិទាំងអស់ក្នុងនាមជាបុគ្គល ជាក្រុម ជាស្ថាប័ន និងក្នុងឋានៈជាអ្នកដឹកនាំនិងអ្នកត្រូវគេដឹកនាំទាំងអស់ ត្រូវតែចាំឱ្យច្បាស់ថា សេចក្តីសុខ សេចក្តីទុក្ខ និងដំណើរនៃជីវិតរបស់យើងក្នុងនាមជាមនុស្សជាតិ ពិតជាជាប់ទាក់ទងគ្នាជាបរានុម័តិ។ ជាការណ៍ពិតណាស់ បើទោះបីជាយើងបកស្រាយតាមបែបសាសនា ឬវិទ្យាសាស្ត្រក៏ដោយ ក៏អាចបញ្ជាក់បានថា កំណើតរបស់មនុស្សដំបូងមានប្រភពតែមួយ ពោលគឺត្រូវបានបង្កើតដោយអាទិទេព(បើយោងតាមទស្សនៈសាសនា) ឬដោយធម្មជាតិដែលបានវិវត្តមកពីសត្វស្វាម្យ៉ាង(តាមទស្សនៈវិទ្យាសាស្ត្រ)។ យោងតាមអំណះអំណាងនេះ យើងអាចនិយាយបានថា មនុស្សជាតិទាំងអស់នៅលើពិភពលោកនាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ មានអម្បូររួមគ្នា វង្សត្រកូលរួមគ្នា និងជាបងប្អូននឹងគ្នា។ ម្យ៉ាងទៀតមនុស្សជាតិមានលក្ខណៈរួមជាច្រើនទៀត ដូចជា សរីរធាតុដែលមានក្នុងរាងកាយរបស់មនុស្សមានប្រភេទដូចគ្នា មុខងាររបស់សរីរាង្គនិងអវយវៈទាំងអស់របស់មនុស្សមានលក្ខណៈដូចគ្នា ផ្នែកស្មារតី បាតុភូតចិត្ត អារម្មណ៍ និងវិចារណញ្ញាណមានលក្ខណៈដូចគ្នា ឯការឈឺចាប់ខាងផ្លូវកាយ និងការឈឺចាប់ខាងផ្លូវចិត្តក៏មានលក្ខណៈដូចគ្នាដែរ។

ក្រៅពីនេះ យើងទាំងអស់គ្នាត្រូវចងចាំថា យើងផឹកទឹកដែលមានសារធាតុ ឬរូបមន្តតែមួយ (H_2O) យើងដកដង្ហើមស្រូបយកខ្យល់អុកស៊ីហ្សែនដូចគ្នា យើងរស់នៅលើភពផែនដីតែមួយ យើងរស់នៅក្រោមមេឃតែមួយ និងយើងមានលក្ខណៈរួមជាច្រើនទៀត។ ដូចច្នេះ យើងពិតជាបងប្អូននឹងគ្នា

ហើយសុខទុក្ខរបស់ពួកយើងពិតជាជាប់ទាក់ទងគ្នាប្រាកដមែន។ ភស្តុតាងនៃសាកលភាវូបនីយកម្ម និងបម្រែបម្រួលប្រព័ន្ធបរិស្ថាន(ឬប្រព័ន្ធអេកូ)សាកល ពិតជាបានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថា ការប្រែប្រួលខាងធម្មជាតិ និងការប្រែប្រួលខាងសង្គម ពិតជាបានជាប់ទាក់ទងគ្នាជាបរានុម័តិដោយមិនអាចចៀសផុត។ ដូច្នេះ យើងអាចសន្និដ្ឋានបានថា បញ្ហាទាំងអស់នៅក្នុងធម្មជាតិនិងសង្គមសុទ្ធតែជាប់ទាក់ទងគ្នា ហេតុនេះ បើចង់ដោះស្រាយករណីដោយឡែក គេត្រូវតែដោះស្រាយករណីរួមផងដែរ ហើយបើចង់ដោះស្រាយករណីរួមវិញគេក៏ត្រូវដោះស្រាយករណីដោយឡែកក្នុងពេលជាមួយគ្នាដែរ។ ពោលគឺត្រូវដោះស្រាយបញ្ហាជាកញ្ចប់ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ទើបអាចដោះស្រាយបញ្ហាពិភពលោកបាន។

ជាការណ៍ពិតណាស់ ជម្លោះនានាដែលបាននិងកំពុងកើតឡើងនាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ មានទម្រង់ជាច្រើន ដូចជា ជម្លោះរវាងបុគ្គលនិងបុគ្គល អំពើហិង្សានៅក្នុងគ្រួសារ ជម្លោះនៅក្នុងសហគមន៍ជាតិនិងអន្តរជាតិ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាព្រំដែន ជំនឿ សាសនា វប្បធម៌ សេដ្ឋកិច្ច នយោបាយ ការរើសអើងជាតិសាសន៍ ការរើសអើងភេទ ពណ៌សម្បុរ និងមនោគមវិជ្ជា ជាដើម។ ដូច្នេះ បើចង់ដោះស្រាយបញ្ហាទាំងអស់នេះជាកញ្ចប់នោះ យើងត្រូវប្រើប្រាស់យន្តការសាកលដែលមានស្រាប់ ដូចជា ស្ថានរដ្ឋស្ថាប័នសង្គមស៊ីវិល ស្ថាប័នឯកជន និងស្ថាប័នអន្តរជាតិដែលមានស្រាប់ដទៃទៀត។ ក្នុងករណីចាំបាច់យើងត្រូវរៀបចំកសាងយន្តការរួមបន្ថែមទៀតទៅតាមតម្រូវការជាក់ស្តែង។ យន្តការទាំងអស់ត្រូវតែមានគោលដៅរួម គោលបំណងរួម និងទស្សនវិស័យរួម ព្រមទាំងប្រើប្រាស់មូលដ្ឋានគតិយុត្តិរួមគ្នាផងដែរ ដូចជា ការប្រើប្រាស់ច្បាប់របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស សីលធម៌សាកល សីលធម៌ផ្លូវកណ្តាល ការសន្ទនាអន្តរសាសនា កម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍សហស្សវត្សរ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ជាដើម។

ដូច្នេះ អ្នកដឹកនាំនយោបាយ អ្នកដឹកនាំសង្គមស៊ីវិល អ្នកដឹកនាំវិស័យឯកជន មេដឹកនាំសាសនា អ្នកទស្សនវិជ្ជា អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រ និងអ្នកបច្ចេកទេសទាំងអស់ ត្រូវតែពួតដៃគ្នាធ្វើសហប្រតិបត្តិការ គោរពគ្នាទៅវិញទៅមក ចាត់ទុកគ្នាជាដៃគូស្មើភាព និងផ្អែកលើមូលដ្ឋានរួមក្នុងការធ្វើឱ្យពិភពលោកប្រកបដោយសុខដុមនីយកម្មសាកល។ ប្រសិនបើយើងធ្វើបែបនេះបាន ជាបណ្តើរៗយើងនឹងខិតជិតគ្នា យោគយល់គ្នា មានសហអត្ថិភាព មានតម្លៃរួម ហើយនឹងអាចឈានទៅសម្រេចគោលបំណងរួមរបស់យើងក្នុងពេលណាមួយក្នុងអនាគត ពោលគឺមនុស្សជាតិទាំងមូលនឹងទទួលបានសន្តិភាពសាកល សន្តិសុខរួម សណ្តាប់ធ្នាប់រួម សេរីភាព យុត្តិធម៌ ការអភិវឌ្ឍរួមប្រកបដោយនិរន្តរភាព និងសុខដុមនីយកម្មសាកល។

SUMMARY

Even though societies have existed in the world millions of years, they still face disharmony, conflict, violations and threatening from immoral people, freedom fighters, and dictators. The attempt of philosophers, sociologists, and other scholars to search for means towards peace, security, global harmony, social order, justice, and sustainable development does not completely achieved to our desire. In contrast, since immoral acts, inhumanities, ambition, and competition of almost all fields without based on moral principle, lead societies full of disharmony, struggling over power, disputing over wealth, fighting to get marketing, wars, and weapon competition and so on.

Because of this greediness and the conflict political ideologies have pushed societies meet the continuous wars, and damage infrastructures, wealth, and killing millions of people around the world. At the beginning of 21st century, which is the globalization time, human thinking, discovery, and scientific invention have reached to the higher level, beyond the human expectation. This new development has contributed in the enhancement of living, comfortable, and luxury; easiness, effectiveness, and fastness in working, performance, production, communication, traveling, transportation, and illness treatment etc. Even though, this progressing can just only fulfill bodily pleasure or physical satisfaction. Yet, it can be the huge potential in falling down the moral value, virtue, and make losing the confidence and mutual understanding among people.

This situation encourages me to choose the topic «Promoting harmony of society» in order to contribute in rebuilding the moral value and finding the common elements in social norms for promoting global harmony of societies. Global harmony is the important purpose of human being, which, philosophers, sociologists, and other people who love peace, security, and development have tried to discover for long time until now. Even though, this attempt does not receive the appropriate result for human need and desire. The failure caused by many obstacles such as arrogance, extremeness, ignorance, and greed of individual and group of people and global harmony is not encouraged etc.

Hence, the global harmony is still the important topic and more necessary in globalization that the world is competing of materials, technology, economics, knowledge, luxury, politics, human resources, natural resources, raw material, marketing, military and weapon racing. Harmonization can bring unity and agreement for families, national and international communities and the world as whole. Without harmonization, the whole societies have no stability, peace, security, and sustainable development.

The main purpose of this research is to find ways and mechanisms for pushing Khmer society and human societies as well towards the real harmonization. In order to accomplish this purpose, we have to explore the obstacles and causes that stop harmonization in the previous time, and have to find approaches and new mechanism, that contribute in leading the world towards universal peace, global security, common social order and general values for the collective existence and harmony of the whole human being.

There are many fundamental elements in promoting harmony of human society, but the research of this topic primarily focuses only some fundamental elements that can promote human harmony. Therefore, data, documents, and findings related to promoting harmonization in human society through ethics, common policies, and mechanisms, are the objective of this topic. Hence, we have to collect the related documents for reading and quoting opinions, concepts, conception, theories, and analysis, which concern with means and mechanisms that lead human societies to universal peace, global harmonization, and sustainable global development.

In addition, this research also has task to criticize, and valuate the excising opinion, basis in concepts, conception, and theories with reflecting on reality and truth in general human societies and presuppose or propose some new methods and mechanisms that human societies may use as foundation in promoting global harmonization.

The harmony that this research tries to find is the harmony for the entire human society, not only for the specific one. Therefore, all idea, opinions, conception, theories or perspectives of philosophers in all times that related in promoting harmonization in human society through ethics are the objectives of the research in this topic.

The research on "Promoting Harmony of Human Society" may significantly contribute in human society, because it tries to collect and combine all idea, opinions, conception, theories, experiences, policies, truth, and other perspectives that philosophers, scholars, and researchers have created and found in the previous time to encourage the contemporary people for regularly apply in the purpose of obtaining:

- harmony, truth love and happiness in family,
- harmony, mutual understanding and helping in community level,
- peace, security, national unity, equality, equity, and common development in national level,
- peace, security, respecting human value, understanding, and good cooperation in the name of equal partners for co-existence, global

harmonization, and sustainable global development in neighboring countries, regions, and the whole world,

This dissertation is divided into three chapters, the first chapter talks about ethics and harmony, in which the first point describes concept of ethics, why we study ethics, ethics is the exclusive of human being, freedom is basic of ethics, major elements in judgment of moral acts, relative between space and time and objectivity in ethics. Second point illustrates global ethic, concepts of global ethic, central meaning of global ethic, and declaration towards global ethic. Third point explains the meaning of harmony, conception of some philosophers on harmony, foundation in building harmony, and the importance of harmony.

Second chapter explains the promoting harmony of human society, in which, first, we illustrate the harmony of human society bases on the ethical middle way, middle way in Khmer society context, middle way in philosophy, middle way in Buddhism, middle way in education, middle way in government, and middle way in business. Second, demonstrate harmony through other essential mechanisms, in which it shows the role of international organizations such as UN, NATO, ASEAN, ICJ, embassies, human rights organizations, World Religious Dialogue, World Peace Federation, and Nobel Peace Prize.

Third Chapter talks about harmonization in Khmer society and middle way in term of individual, family, state organization, private sector, civil society, religious field, and political parties levels. Then, we will analyze the fundamental factors that lead Khmer society to conflict and resolution. Next is the conclusion that discussed the challenges and common resolution, and finally, we will expose the reference and appendix.

Ethics tries to find and an explanation and define the words "right and wrong" in order to let people understand and practice it. The general purpose of ethics is to demonstrate the general rule of action that have to practice by people. Ethics is as not only description on what people does in their lives, but it attempts to give instruction and strong suggestion to people of how they should do as well. Ethics concerns with inquiry and illustrating the value. Value is what important and the end of human actions. Ethics is the study of what is right and what is wrong in human acts, and the searching for the good life. It fundamentally studies on moral principles, code of conducts or other systems that should seriously obeyed. It regulates what is good action and what is evil action. It expresses human actions should be practiced and human actions should not be

practiced. It gives the standard or norm. Base on this foundation, we can see that our behaviors accordance with moral, good, virtue and favorable or unfavorable.

Even though each person has his/her own habit, virtue, and desire, he/she has to respect global ethic as well. In order to practice the common policies, all people should teach their own spirit, habit, virtue, moral base on the global ethic. If we can follow this way, the human society will find the general point, that reach to unity, global peace, security, social order, harmony and sustainable development.

Today, no one can still have any serious doubt that a period of the world which has been shaped more than any before it by the world politics, world technology, world economy, and world civilization, that we really need global ethic for balancing of these movements. That means a fundamental consensus concerning binding values, irrevocable standards and individual attitudes. Without a basic consensus over ethics, chaos or dictatorship eventually threatened human society. For this situation, we can say that there can be no better global order without global ethic.

The concept of global ethic refers to common ethical and moral standard that composes of different cultures and believes on the earth. This common moral value and moral standard create as human being moral. Professor Hans Kung mentioned the process of moral globalization of human being as global ethic. Even though the global ethic introduced by Hans Kung in 1993, it does not mean that a new finding, it just only exploring the common policy that has existed at the same time of human being existence.

Certainly, in globalization time the world faces with many problems such as moral problems, environmental problems, and numberless social problems, which we really need the globalization of common value and moral standard or global ethic for rescuing today people and next generation to live with proper, dignity and forever. According to Hans Küng "global ethic" means neither a global ideology, nor unified global religion transcending all existing religions, nor a mixture of all religions. He clarifies that global ethic does not seek to replace the scriptures and sermons of religions. In contrast, "global ethic" seeks to work out what is already common to the religions of the world now despite on all their differences over human conduct, moral values, and basic moral convictions. In other words, a global ethic does not reduce the religion to ethical minimalism, but represents the minimum of what the religions of the world already have in common now in the ethical sphere. In addition, the fundamental consensus concerning binding values, irrevocable standards, and moral attitude may recognized by all religions, even though there is differences in policies and may supported by nonbelievers.

In fact, the origin of the fundamental consensus concerning binding values, irrevocable standards, and moral attitude is simplest, but it is the most important: «treat other as you want to be treated». It called the golden rule of life that found in the scriptures of all major religions, mentions with different words, but has the same meaning.

In social context, harmony is a state that people live in peace, security, and agreement, for example, the harmony among nations, families, and societies or harmony between development and conservation, etc. Harmony among individuals refers to the peaceful coexistence that combines as lives, values, and actions in their relation. When our lives harmonize among all human being, mean that we are treating in the name of a part or an agent of the whole human being. We contribute to the community or the whole system and we do that in accordance with natural reason. We attain harmony from our existence when we live base on our reason and live for interest of the whole group.

According to our experiences in the social reality, human history, thinking, analysis, and presumption, we see that making harmonization base on some foundations such as philosophy, religion, custom, tradition, law, human rights, ethics, and politics. Each element has its own function, necessity and feature.

Beside this, human society has explored other approaches for getting global harmonization namely moral middle way, World Inter Religious Federation, World Religious Dialogue, international mechanisms, regional organizations, international law, and flexible and proper diplomatic etc. If we have no these common, basics mentioned above, human society cannot acquire the complete harmony.

After we have seen the definition, policy, basic of theory of ethics, global ethic, harmony, its importance and the detail analysis of these fields we appeal and encourage all human being, in the name of individual, community, and organization, for accepting these foundations as basic in making decision and practicing in accordance with moral middle way. Moral middle way is the most basic concept, which has differently made conception by philosophers, theologians and other scholars. The moral middle way expressed in different words and it used in different fields, such as daily life, politics, government, economics, business, education, religion and so on. Definition and usage of this concept will address in the finding of the researching as following:

In general, in Khmer society, more or less people know the concept of middle way; especially they get its influence from Buddhism: "do not adopt the loose life but do not accept the severe life". This is the middle position for guiding individual life, family life,

and social life base on Buddhism. Apart from this, in educating their young generation the Khmer elders always raise some advices related to the middle way.

In philosophy, the middle way considered as the golden mean, especially in the Aristotle's philosophy, the golden mean is the middle path of desire between the two extremes; first is rigorousness and second is thoroughness. Beside this, some philosophers also address their own view on the middle way conception.

The middle way is a concept used by Buddha to describe the way which he found, this way leads to release us from sufferring. This words introduced in his first teaching after he get enlightenment. The Buddha describes the middle path as the way between the absoluteness of pleasure and indulgence. According to the Buddha, the middle way is the way of wisdom. This way is in human spirit, it does not locate outside in the object.

The middle way used in many fields and include the educational field as well. The middle way in education encourages the balance in education. The balance education refers to education of heart, moral education, and dominion education.

The middle way in government refers to politics or the way of governing is not thorough which let the state with disorder, unrest, and chaos and so on. In contrast, it should not adopt the rigorousness that leads society to strict on the human rights, freedom, or full of dictatorship. In addition, we want to show or find one government that does not only focus on the individual interest or value, and it does not extremely concerns with common interest or social value as well. We want a government that has the balance between individual interest and common interest, and equilibrium between individual happiness and social happiness and welfare.

The middle way in business regulates by the business ethics. The main of business ethics is to direct the business forwards proper way, that all aspects of business, including both individual and organizational behaviors have to follow the moral principles, social norms, national and international laws for preventing and protecting immoral acts, illegal actions, injustice, conflict of interests, cheating, and crime that always happens in the business field.

Apart from mechanisms and moral middle way, which used as fundamental in searching for global harmonization, we notice that many international organizations like UN, NATO, EU, ICJ, ASEAN, embassies, human rights organizations, World Religious Dialogue, World Peace Federation, and Nobel Peace Prize and so on affirmed that they

created for contribution in searching for peace, security and or harmonization. We will determine and analyze on role, function, mechanism, mission, and perspective of each organization in contribution for building peace, security, and global harmonization.

To harmonize Khmer society, we need to start from harmonizing our own, and then harmonize families, state organizations, private sectors, NGO, civil society, religions, and political parties. In our research, we found that there are many factors which push Khmer society has conflict. They are:

1. family conflict or domestic violence
2. community conflict of interest
3. political parties conflict
4. leaders and people conflict
5. disagreement among state organizations, civil societies, NGO, and private sectors
6. individual interest and common interest conflict
7. the weakness of mechanism in enhancement of ethics and human rights
8. negative impact of globalization
9. the high gap between the poor and the rich
10. the biased in law practice
11. conflict in public services
12. bitter memory in history

In making response to the fundamental factors mentioned above, that lead Khmer society to conflict and base on the philosophical analysis, in the name of researchers, we suggest some approaches that could contribute in resolving the current conflicts in Khmer society. These approaches are:

1. individual perfection
2. strengthening the family's roles
3. strengthening the school's roles
4. strengthening the state/public organizations' roles
5. directing media
6. guiding political parties
7. guiding private sectors
8. guiding GNO/civil society
9. guiding religious organizations

10. promoting charity fields

In short, we can say that individuals, families, communities, state organizations, civil society, political parties, private sectors, religious field, media and other parts of society should promote law enforcement, both national and international law, obey international agreements, human rights policies, moral middle way, and global ethic to find out harmonization in Khmer society and the whole world.

Through demonstration and critical analysis of the entire research result, we could conclude that the human society has much potential like social norms, law systems, families, social institutions, national and international institutions, and other mechanisms, which used as the mean in reaching to achieve harmony for the human society. However, we have to use them in the correct way. Otherwise, we cannot achieve our goal.

Even though human society has much potentials such as ancient social norms and modern social norms, national and international laws, and other mechanisms mentioned above, up to now the whole world still does not achieve the complete harmony. We have certainly find out that the reason why the world cannot attain the complete harmony is because of these existing social norms, laws, and mechanisms do not really base on reason, national and international common interests; especially they do not accordance with global ethic, moral middle way, and the universal human rights. In addition, although some leaders realize the importance of global ethic, moral middle way, and the universal human rights, they only agree on the legal papers or in their speech, yet these basic principles are still not completely integrate to the state laws and their conscience. The application of these norms is still not strong enough. Therefore, we have seen the numberless immoral acts happen in human society like violence, injustice, dictatorship, violation, chaos, terrorism, wars, and other crises, continue to happen and spread out over the world, that bring a huge tragedy for the whole people, especially the gentle people. In addition, the gap between the reach and the poor, the learned people and illiterates, the powerful people and normal people, is continuing to increase that could eventually lead society to conflict of interest, inequality, rebelling, chaos, and commit any crime.

According to philosophical analysis, we consider that this situation could cause by many factors:

1. capacity of intelligence, reasoning, talent, researching, invention, discovery, and human experience are limited, but human desire is unlimited,
2. some people still use their emotion, greediness, ignorance, ambition, and selfish as fundamental in making their own decisions and actions,

3. national and international mechanisms still have weak and biased points,
4. some scientists continue to produce many weapons for killing human being,
5. The powers and the country with weapon production still want to use other countries as the mean of their own economics or weapon marking,
6. Some politicians, still employ violence to resolve problems,
7. some businessmen continue to use immoral acts to get their profit,
8. Some human being do not culture their consciousness, responsibility, and moral duty for human society,
9. discrimination and use other as the mean to achieve their own goal,
10. Lack of coexistence, understanding, and toleration,
11. The controversies in opinion, conception, concepts...in conflict resolution, searching for peace, security, justice, freedom, global sustainable development, and global harmonization,

Searching harmony for the whole human being really face with innumerable obstacles. If we, human being do not agree with each other to find the approaches for resolving our crises, they still exist as today, and they will become more and more serious in the future. Indeed, if we agree with each other, we can do most of everything we want, even though we cannot immediately achieve, we could accomplish sometime in the future. From this idea, in the name of the researchers on philosophy, we contribute in sharing the minimum opinions on the resolution of social crises as following:

We appeal all human being, especially philosophers, theologians, researchers, politicians, leaders, civil societies, private sectors, and all activists who love peace, security, order, justice, equality, nonviolence, sustainable global development, and global harmonization, should discover the methods for preventing the whole world from negative points as mentioned above, and must to avoid from immoral acts, especially:

A) Avoid the ten sins against human being:

11. Politics without principles
12. Wealth without work
13. Enjoyment without conscience
14. Knowledge without character
15. Business without morality
16. Science without humanity

17. Religion without compassion
18. Rights without responsibility
19. Power without accountability
20. Development without sustainability

B) Should focus on some other approaches:
1. Encourage balance education
2. Encourage individual, families, and human society culture their good will, conscience, responsibility, duty, and making decision based on wisdom for their own and human being in the same time.
3. Direct the sciences and technologies towards the right way
4. Increase the general knowledge and expertise to human being
5. Study and evaluate the social norms and laws to find the particular points, general points, negative points and positive points, in order to select common elements, that have the universal value as the fundamental of global ethic and global laws.
6. Promote education, propagating, understanding, and practice of human rights, global ethic, moral middle way, national and international laws.

C) Should support, encourage and achieve the United Nation Millennium Development Goals

Furthermore, all human being in the name of individuals, groups, organizations, and in the role of leaders and subjects or people, must clearly remember that our happiness, well-being, sadness, and accounts of lives in the name of human being objectively related. Actually, even though our illustration base on religions or sciences, we can clarify that our first generation came from the same source, namely created by God or evolves from a monkey species. According to this affirmation, we could say that all human being living on the earth has the same species, family, and they are siblings, Apart from these, human being has many common features such as elements within the body, function of our bodies, spirit, psyche phenomena, feeling, and reason, pain and suffer.

Beside this, we should remember that we drink the same water (H_2O), we breathe the same oxygen, we live on the one earth, we live under one sky, and we have other common elements. Hence, we are really sibling, and our happiness, well-being and sadness must relate to each other. The evidences of globalization, global

climate changes or ecosystem change, truly clarify that natural changing and social changing must be objectively unavoidable related. Therefore, we can conclude that all problems in nature and human society must related, thus, if we want to resolve the particular case, we have to resolve the common case as well. And if we want to resolve the collective case, we have to resolve the individual case in the same time. Then, if we want to resolve the world's problems, we have to resolve all problems in packaging in the same time.

Infect, the existing conflicts there are many forms such as conflict between individuals, domestic violence, conflicts in national and international communities, which concern with border, believes, religions, cultures, economics, politics, and discrimination on races, color skins, and ideologies. Therefore, if we want to resolve all problems in packaging, we have to use the existing global mechanisms like state organizations, civil societies, private sectors, and international institutions. If necessary, in some actual cases we have to create new global mechanisms. These new mechanisms should have common goal, purpose, and perspective. In addition, we should employ common policies such as UN laws, international law, universal declaration of human rights, global ethic, moral middle way, interreligious dialogue, and the United Nation Millennium Development Goals etc.

In conclusion, all political leaders, civil society leaders, private sector leaders, religious leaders, philosophers, scientists, and technicians, have to cooperate, mutual respect, consider each other as the equal partner, and base on the common foundations in leading the world to global harmonization. If we have done so, gradually, we come closer, mutual understanding, have coexistence, common values, and can reach to achieve our common purpose in the future, namely the whole human being will obtain universal peace, global security, order, freedom, justice, common sustainable development, and global harmonization.

សទ្ទានុក្រម

ធ្វើជម្មានរូបកម្ម ៖ ធ្វើឱ្យទៅជាស្របច្បាប់។

ធ្វើយុត្តិកម្ម៖ បង្ហាញឱ្យឃើញថាអ្វីមួយត្រឹមត្រូវ។

ធ្វើសនិទានកម្ម៖ ស្វែងរក ឬព្យាយាមស្វែងរកការពិចារណាសមហេតុផលដើម្បីពន្យល់ថាហេតុអ្វីបានជានរណាម្នាក់ គិត ប្រព្រឹត្ត...តាមវិធីមួយដែលពិបាកយល់។

ព្រលឹងនិយម(animism) ៖ ជំនឿថាវត្ថុធម្មជាតិទាំងអស់ ដូចជា រុក្ខជាតិ សត្វ ដុំថ្ម ផ្គលាន់ ឬរន្ធះញ្ជួយផែនដី។ល។ មានព្រលឹង និងអាចជះឥទ្ធិពលលើព្រឹត្តិការណ៍របស់មនុស្ស។

ធ្វើបដិរូបកម្ម៖ បង្ហាញ ឬគិតថាអ្វីមួយជាតួអង្គ ឬជាមនុស្សអស្ចារ្យ។ ឧទាហរណ៍ ការយល់ថា ដុំថ្មមួយដុំនេះជាអ្នកតា។

ប្រភេទសព្ទ គឺជាក្រុមមនុស្ស ឬក្រុមអ្វីមួយដែលមានលក្ខណៈពិសេសរួម។

ច្បាប់ព្រៃ(The law of jungle)៖ មានន័យថា គំនិតដែលគិតថា មនុស្សគួរតែការពារតែជីវិតខ្លួនឯងហើយមិនខ្វល់ពីអ្នកដទៃ។

លោកធាតុ៖ គឺសំដៅទៅលើការរួមបញ្ចូលគ្នានូវពិភពខាងរូបធាតុ និងពិភពខាងស្មារតី។

ច្បាប់នៃវដ្តភាព ឬសាមយិកភាព(the Law of Periodicity) សំដៅទៅលើដំណើរនៃអ្វីមួយដែលកើតឡើងសាចុះសាឡើងក្នុងពេលមួយដាក់លាក់។

សាកលភាវូបនីយកម្ម(Globalization)៖ ដំណើរមួយ ដែលសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌តំបន់ និងពិភពលោកបានរលាយចូលគ្នា តាមរយៈបណ្ដាញសាកលនៃទំនាក់ទំនង និងពាណិជ្ជកម្ម។ វាក្យសព្ទនេះ ជួនកាល គេប្រើសំដៅយកសាកលភាវូបនីយកម្មសេដ្ឋកិច្ច ដែលមានន័យថា ជាការបញ្ចូលសេដ្ឋកិច្ចជាតិទៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិ តាមរយៈពាណិជ្ជកម្ម ការវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស ការហូរចូលនូវមូលធន អន្តោប្រវេសន៍ និងការរាលដាលនៃបច្ចេកវិទ្យា។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយក៏ជាទូទៅ សាកលភាវូបនីយកម្មត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាសភាពមួយ ដែលជំរុញឲ្យមានតាមរយៈបន្សំនៃកត្តាសេដ្ឋកិច្ច បច្ចេកវិទ្យា សង្គម-វប្បធម៌ នយោបាយ និងជីវវិទ្យា។ វាក្យសព្ទនេះក៏គ្របដណ្ដប់ផងដែរទៅដល់ការផ្សព្វផ្សាយនូវគំនិត ភាសា ឬវប្បធម៌ពេញនិយមពីប្រទេសមួយទៅប្រទេសមួយតាមរយៈការយកលំនាំតាម(ឧទាហរណ៍៖ ការផ្លាស់ប្ដូរការគិត និងឥរិយាបថវប្បធម៌របស់អ្នកណាម្នាក់តាមរយៈការទាក់ទងជាមួយវប្បធម៌ដទៃ)។

បុនភព៖ មានន័យថា ការកើតឡើងជាថ្មី។ វាជាចលនាមួយដែលបានចាប់ផ្ដើមនៅប្រទេសអ៊ីតាលីហើយវាជាសម័យកាលមួយដែលស្ថិតនៅចន្លោះមជ្ឈឹមសម័យ និងសម័យទំនើប។ វាចាប់ផ្ដើមពីដើមពីសតវត្សទី១៤រហូតដល់សតវត្សទី១៧។ ចលនាបុនភពបង្ហាញឱ្យឃើញតាមរយៈការរស់ឡើងវិញនៃស្មារតីរបស់មនុស្ស បន្ទាប់ពីបានទទួលការគ្របសង្កត់ដោយគ្រិស្តសាសនានៅក្នុងមជ្ឈឹមសម័យទាំងមូល។ គេអាចមើលឃើញចលនានេះតាមរយៈស្នាដៃសិល្បៈ ទស្សនវិជ្ជា អក្សរសិល្ប៍ និងប្រវត្តិសាស្ត្ររហូតមកដល់ដើមសម័យទំនើប។ យុគនៃការកកើតឡើងវិញ (បុនភព)នេះ គឺជាសម័យកាលមួយដែលទស្សនៈពិភពលោកផ្ដោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅ

លើសមត្ថភាពរបស់មនុស្ស និងឱ្យតម្លៃខ្ពស់ទៅលើសេចក្ដីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស។ ទស្សនៈនេះបានផ្តួលរំលំទស្សនៈពិភពលោកដែលផ្អែកលើព្រះជាម្ចាស់ ដែលបានចាត់ទុកការស្លាប់ឱវាទ និងតំណមថាជាគុណធម៌។

ណូបែល អាល់ប្រ៊ែហ្វ្រេដ បើនហាដ(Nobel, Alfred Bernhard) កើតឆ្នាំ ១៨៣៣ ស្លាប់ឆ្នាំ១៨៩៦។ គាត់ជាគីមីវិទូជនជាតិស៊ុយអែត ជាអ្នកបង្កើតថ្មី និងជាបរស្បុរសជន។ ដែលកើតនៅទីក្រុងស្តុកហូម(Stockholm)។ បន្ទាប់ពីបានទៅទទួលការប៉រំនៅក្នុង សិន ភីធ័រស្បឺក(St Petersburg) ប្រទេសរុស្ស៊ី និងបន្ទាប់មកទៅសិក្សានៅសហរដ្ឋអាមេរិក ជាកន្លែងដែលគាត់បានសិក្សាមុខវិជ្ជាវិស្វកម្មគីមីរួចមក គាត់បានត្រលប់ទៅ សិន ភីធ័រស្បឺក វិញដើម្បីធ្វើការជាមួយឪពុករបស់គាត់។ នៅពេលនោះ គាត់អភិវឌ្ឍឬស្រាវជ្រាវអំពីរ៉ែ ផលិតកាំជ្រួច ឬគ្រាប់បែកជ្រែកទឹកចម្ងាយវែង និងរំសេវផ្ទុះផ្សេងៗទៀត។ ក្នុងរោងចក្រផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គ្រួសារគាត់នៅក្នុងទីក្រុង ហេឡេណេបក (Heleneborg) ប្រទេសស៊ុយអែត គាត់បានព្យាយាមពង្រីកវិធីសុវត្ថិភាពដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានីត្រូគ្លីសេរីន(nitroglycerine) បន្ទាប់ពីការផ្ទុះរោងចក្រក្នុងឆ្នាំ១៨៦៤ ដែលបានសម្លាប់ប្អូនប្រុសរបស់គាត់ និងមនុស្សបួននាក់ផ្សេងទៀត។ ក្នុងឆ្នាំ ១៨៦៧ ណូបែល បានសម្រេចគោលបំណងរបស់គាត់ ដោយការប្រើសម្ភារវេចខ្ចប់ជាវត្ថុសរីរាង្គ ដើម្បីកាត់បន្ថយសារជាតុបំភាយរបស់នីត្រូគ្លីសេរីន។ គាត់បានផលិតនូវអ្វីដែលគាត់ហៅថា រំសេវគ្រាប់បែក(dynamite)។ ក្រោយមក គាត់បានផលិតម្សៅផ្ទុះម្យ៉ាងដែលជាប្រភេទម្សៅផ្ទុះគ្មានផ្សែងលើកទីមួយ។ នៅមុនពេលនៃមរណភាពរបស់គាត់មកដល់ គាត់បានគ្រប់គ្រងរោងចក្រកម្មន្តសាលដែលផលិតគ្រឿងផ្ទុះជាច្រើននៅពាសពេញពិភពលោក។

យុគនៃពន្លឺ ឬទស្សនវិជ្ជានៃវិចារណញ្ញាណ(Enlightenmen)៖ គឺជាចលនាមួយនៅក្នុងសតវត្សទី១៨ ដែលអ្នកអក្សរសាស្ត្រនិងអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រ ជឿថា វិទ្យាសាស្ត្រ និងចំណេះដឹងអាចធ្វើឱ្យល្អប្រសើរនូវជីវិតមនុស្ស គឺមិនមែនសាសនាទេដែលជាអ្នកបំពេញតួនាទីនេះ។

ភវនីយភាព(Likelihood)៖ ភាពនៃឱកាសដែលអាចកើតឡើង។

មូលដ្ឋានសីលធម៌មួយដែលធ្វើឱ្យមានសណ្តាប់ធ្នាប់សាកល និងសណ្តាប់ធ្នាប់ដោយ ទ្បែកល្អប្រសើរទេ៖ សំដៅយកទស្សនវិស័យមួយ ដែលអាចដឹកនាំបុរស និងស្ត្រីឱ្យគេចចេញពីភាពអស់សង្ឃឹម និងដឹកនាំសង្គមឱ្យគេចចេញពីភាពវឹកវរ។

ការយល់ព្រមជាទូទៅមួយរួចមកហើយក្នុងចំណោមសាសនានានា ដែលអាចជាមូលដ្ឋាននៃសីលធម៌សាកល៖ សំដៅយកការយល់ស្របជាមូលដ្ឋានអប្បរមា ដែលទាក់ទងទៅនឹងការចងភ្ជាប់តម្លៃផ្សេងៗ គំរូ មាត្រដ្ឋាន ដែលមិនអាចបដិសេធបាន និងគោលជំហរចម្បងខាងសីលធម៌។

លោកធាតុ គឺសំដៅទៅលើការរួមបញ្ចូលគ្នានូវពិភពខាងរូបធាតុ និងពិភពខាងស្មារតី។

សយម្ភូត(spontaneous)៖ ការធ្វើអំពើអ្វីមួយដោយគ្មានអ្នកបញ្ជា ការធ្វើអ្វីមួយដោយខ្លួនឯង ឬអ្វីមួយដែលកើតឡើងដោយឯកឯង។

Nazis follower of Hitler៖ a member of the fascist German National Socialist Party that came to power under the leadership of Adolf Hitler in 1933.

ណាហ្ស៊ីសនិយម(nazism)៖ political system of the National Socialist (Workers') Party, led by Adolf Hitler, which controlled Germany from 1933 to 1945.

Judaism៖ the religion of the Jewish people, based on belief in one God and on the laws contained in the Torah and Talmud.

ហ្វាស៊ីសនិយម(fascism)៖ an extreme RIGHT-WING political system in which people's lives are completely controlled by the state.

ប្រព័ន្ធអេកូ (Ecological system)៖ all the people, animals and plants in an area, and their relation to each other and their environment.

សុខុមាលភាព(welfare or well-being)៖ the general health, happiness and safety of a person, an animal or a group.

ចក្រវាល (cosmos): the whole universe means that everything that exists, especially all physical matter, including all the stars, planets, galaxies, etc. in space។

ប្រទេសក្រីក្របំផុត ឬតតិយលោក(the Third World): the countries of Africa, South America and Asia which have less developed industries.

ពហុនិយម(Pluralism) means the existence of different types of people, who have different beliefs and opinions, within the same society. After years of state control, the country is now moving towards political/religious/ cultural pluralism.

ឱកាសនិយម(Opportunism) is a behavior in which you use every situation to try to get power or an advantage, for example political opportunism.

ភពនានា(Planets) ៖ an extremely large round mass of rock and metal, such as Earth, or of gas, such as Jupiter, which moves in a circular path around the Sun or another star.

តារាវិថី(Asteroids) ៖ rocky object orbiting Sun: an irregularly shaped rock that orbits the Sun, mostly occurring in a band asteroid belt between the orbits of Mars and Jupiter. Asteroids range in size from the largest, Ceres, with a diameter of 930 km/580 mi, down to dust particles.

ផ្កាយដុះកន្ទុយ (comets) ៖ an object that moves around the sun, usually at a great distance from it, that is seen on rare occasions from Earth as a bright line in the sky.

Common law, also known as case law or precedent, is law developed by judges through decisions of courts and similar tribunals rather than through legislative

statutes or executive branch action . A "common law system" is a legal system that gives great precedential weight to common law, on the principle that it is unfair to treat similar facts differently on different occasions.

The Axis Powers refers to World War II fascist powers: the military and political alliance of Germany, Italy, and, later, Japan that fought the Allies in World War II.

Hague: The (Dutch, Den Haag), city, seat of the government of the Netherlands (Amsterdam is the official capital), and capital of South Holland Province, in the western part of the country.

Copenhagen (Danish, København), city, capital of Denmark and of Copenhagen County, a major seaport and commercial centre.

ការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនិរន្តរភាព (Sustainable Development) ៖term that first appeared in the 1980 World Conservation Strategy as shorthand for "a path for human progress that has the capacity to continue in the long term". The term gained international recognition through the 1987 Brundtland Report as "economic and social development that meets the needs of the current generation without undermining the ability of future generations to meet their own needs". By the time of the Second Earth Summit in 1992, a worsening of major environmental trends and persistent poverty in a world richer than ever before led 170 governments to agree "sustainable development" as a policy framework for tackling evidence that the demands of human economic activity were overwhelming the capacity of the Earth's biological systems to supply resources and services.